

Tor Halvorsen og Åge A. Tiltnes

Med mål om bærekraft

Kunnskap, arbeid og holdninger
i tre Unio-forbund

Fafo-rapport
2021:31

Tor Halvorsen og Åge A. Tiltnes

Med mål om bærekraft

Kunnskap, arbeid og holdninger i tre Unio-forbund

Fafo-rapport 2021:31

Fafo-rapport 2021:31

© Fafo 2021

ISBN 978-82-324-0625-8

ISSN 2387-6859

Innhold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Innledning	8
1.1 FNs agenda for bærekraftig utvikling	9
1.2 Profesjonene og FN-agendaen	10
1.3 Kunnskapsdrevet omstilling.....	12
1.4 Utvalget av profesjoner	13
1.5 Grunnlaget for rapporten.....	14
2 Forbundenes bærekraftorientering	17
2.1 Unio	17
2.2 Utdanningsforbundet og lærerprofesjonen	18
2.3 Sykepleierforbundet og sykepleierprofesjonen	20
2.4 Forskerforbundet og forskerprofesjonen.....	21
3 Intervjukontekst	23
4 Fire slags informanter	26
4.1 Pådriverne	26
4.2 Systemtilpasserne	26
4.3 Pragmatikerne.....	27
4.4 Kritikerne	27
5 Forbundsvariasjon – innsikt fra informantene	29
5.1 Særtrekk ved informantene i Forskerforbundet	29
5.2 Særtrekk ved informantene i Sykepleierforbundet	31
5.3 Særtrekk ved informantene i Utdanningsforbundet	32
6 Avslutning	34
6.1 Viktige funn.....	34
6.2 Unio og bærekraftmålenes framtid	35
6.3 «Lagging behind»	36
6.4 En bærekraftig samfunnsutvikling – den store utfordringen.....	37
6.5 Sluttord – innspill til forbundenes bærekraftarbeid.....	38
Litteratur	42
Annex 1 Intervjuguider	45

Forord

Dette notatet har FNs bærekraftsmål som startpunkt og tema. Ledelsen i Unio har vært opptatt av FNs bærekraftagenda helt siden den ble vedtatt i 2015. Unios ulike medlemsforbund har lenge hatt bærekraft sentralt på sin agenda og har, etter at de 17 bærekraftmålene ble lansert, vedtatt at disse skal stå sentralt i videreføringen av bærekraftarbeidet sitt. Det har imidlertid skortet på kunnskap om hvordan forbundenes mange medlemmer forholder seg til bærekraftmålene. Derfor tok Unio initiativ til et lite prosjekt for å utforske og undersøke i hvilken grad og eventuelt hvordan tillitsvalgte og ordinære medlemmer arbeider med disse spørsmålene. Målet er at økt kunnskap om dette skal styrke Unios og medlemsforbundenes arbeid med bærekraftmålene i tiden framover. Det er ingen tid å miste, ettersom målene skal være nådd i år 2030.

Fafo er svært tilfreds med å ha fått oppdraget om å innhente og analysere opplysninger om profesjonene og bærekraftmålene. Rapporten er basert på skriftlig informasjon fra Unio og tre av Unios 13 medlemsorganisasjoner, nemlig Utdanningsforbundet, Norsk Sykepleierforbund (NSF) og Forskerforbundet (som per 1. januar 2021 til sammen organiserer over 85 prosent av Unios medlemmer). I tillegg har vi hatt samtaler med et knippe tillitsvalgte og noen få ordinære medlemmer fra de tre medlemsforbundene. Vi er svært takknemlige for at de tok seg tid og stilte opp – til nok et Teams-møte – i en travel hverdag. Disse samtalene utgjør rapportens viktigste datagrunnlag. Vi har også hatt god nytte av informasjon og innspill fra prosjektets referansegruppe bestående av Liz Helgesen og Jan-Christian Kolstø fra Unio, Trond Harsvik, Ingerid Convery og Bjørg Eva Aaslid fra Utdanningsforbundet, Astrid Grydeland Ersvik og Anita Rabben Asbjørnsen fra NSF og Kari Folkenborg fra Forskerforbundet. Til slutt mange takk til kollega Inger Marie Hagen, som har lest og gitt nyttige kommentarer til et rapportutkast.

Rapporten ble i all hovedsak skrevet ferdig våren 2021, men ble revidert noe i september. Vi håper rapporten bidrar til å synliggjøre noen av de tanker profesjonene har om FNs bærekraftagenda, hva de gjør av relevans for agendaen og bærekraftmålene, samt hva de ser for seg at de kan gjøre mer av – enten som yrkeskollektiv, i samarbeid med andre profesjoner og aktører, som deltakere i det offentlige ordskiftet, eller som individuelle, entusiastiske pådrivere.

Oslo, 26. oktober 2021

Tor Halvorsen og Åge A. Tiltnes

Sammendrag

Denne rapporten forsøker å «ta pulsen» på arbeidet med FN's bærekraftagenda i tre av Unios medlemsforbund. Rapporten er basert på samtaler med 23 tillitsvalgte og ordinære medlemmer i Utdanningsforbundet, Norsk Sykepleierforbund og Forskerforbundet, møter med prosjektets referansegruppe og ulike skriftlige kilder (framfor alt informasjon fra forbundenes webbsider og rapporter fra FN-institusjoner, den norske regjeringen og norske etater). Samtalene med medlemmene utgjør rapportens viktigste grunnlag. Blant de spørsmålene vi stiller er:

- Hvor godt kjenner forbundenes medlemmer (tillitsvalgte) til FN's bærekraftmål?
- Forholder de seg til FN-agendaen og bærekraftmålene i sitt virke? I tilfelle, hvordan?
- Hvilke tanker gjør de seg om hvordan man kan styrke bærekraftarbeidet framover?

Først gjør vi rede for FN's agenda for bærekraftig utvikling vedtatt i 2015 og profesjonenes betydning for kunnskapsdrevet implementering av agendaen. Vi understreker at de 17 bærekraftmålene er ment å skulle virke sammen, det vil si at om man forfølger ett mål uten å ta hensyn til konsekvensene for andre mål, kan framdriften samlet sett forsvinne. Videre beskriver vi FN-agendaen som en helhetlig strategi for et såkalt transformativt skifte, lokalt og globalt, som innebærer en ny øko-sosial utviklingsmodell der sosiale, naturøkologiske og miljømessige hensyn gis forrang over beslutninger begrunnet med økonomiske vekstbehov.

Det gjøres dernest kort rede for bærekraftorienteringen til Unio og de tre forbundene. De virksomhetstypene våre informanter arbeider i, blir også beskrevet før vi kommer til analysen av samtalene.

Vi deler informantene i fire (ideal)typer ut fra deres engasjement for FN's bærekraftagenda, og på tvers av fag/profesjon:

- Pådriverne: Noen av dem har en forhistorie fra engasjement i miljøbevegelser eller sosiale organisasjoner og har jobbet med spørsmål som nå er sentrale bærekraftmål der; andre har opparbeidet seg et bærekraftengasjement gjennom sitt faglige/profesjonelle arbeid. De er ivrige og utålmodige. Profesjonenes samfunnsansvar står sentralt. Pådriverne vektlegger rollen til forbundene som samfunnsaktører og ønsker at forbundene inntar en svært aktiv rolle både nasjonalt og lokalt for å nå bærekraftmålene og bidra til nødvendige omstillinger. Informasjons- og opplysningsarbeid blir sett på som avgjørende virkemiddel; de mener at kjennskap til globale utfordringer vil endre fagpolitikk og praksis.
- Systemtilpasserne: Dette er informanter som er spesielt opptatt av hvordan man skal integrere arbeidet med bærekraftmålene i pågående strategier, aktiviteter og praksiser. De er langt mer opptatt av at forandring må gjennomføres «systemet» ovenfra enn at det skal skje gjennom profesjonenes og forbundenes påvirkning av og eventuelle vilje til å bruke makt overfor arbeidsgiver. Ansvar for omstilling

- ligger først og fremst hos politikere og ledelse. Profesjonenes påvirkning skjer gjennom dialog og samspill innenfor eksisterende rammer og institusjoner.
- Pragmatikerne: Disse informantene ser på arbeid med bærekraftmålene i lys av allerede pågående aktiviteter og er mest opptatt av å tilpasse bærekraftrelatert arbeid til det som alt skjer innen profesjonen og på den enkelte arbeidsplass. Selv om kunnskap om bærekraftmålene varierer og kan være helt fraværende hos pragmatikerne, er oppfatningen at det arbeidet de utfører i hverdagen – som profesjonelle – ivaretar mange av verdiene som ligger til grunn for FN-agendaen. Det gjelder særlig de sosiale målene om å ta vare på dem som «henger langt etter», å bygge ned ulikhet, å motarbeide fattigdom, og å fremme likestilling. Slike verdier, sies det, er bygd inn i profesjonenes etiske grunnholdning. Pragmatikerne mener at det er det daglige praktiske arbeidet som teller.
  - Kritikerne: Dette er informanter som ikke ser at bærekraftmålene bringer med seg noe nytt: målene er generelle; alle kan være enige i dem; de har for lite retning og innhold til å påvirke eller endre noe. Bærekraftmålene blir identifisert med politikere, næringslivsledere og toppbyråkrater, som viser fram bærekraftmåla i mediene uten å forklare eller informere hva bærekraftmålene betyr i praksis. For kritikerne framstår bærekraftig utvikling som ledelses- og politikerretorikk med få konsekvenser for arbeidsliv, profesjonskunnskap, forskningsprioriteringer og samspill «på bakken» mellom de ulike yrkene. Det vil si det finnes forskerstemmer som mener at vektleggingen av bærekraftmålene kan ha betydelige *negative* konsekvenser ved å true den akademiske friheten.

Det finnes tillitsvalgte og ordinære medlemmer som mer eller mindre passer med disse (ideal)typene innenfor alle de tre profesjonsforbundene. Samtalene antyder likevel at det finnes forskjeller mellom de tre forbundene. I noen grad kan det ha med fagspesifikke forhold å gjøre, men like gjerne, eller også, kan forskjeller skyldes arbeidssted og det arbeidet som utføres. Ulikheter kan selvsagt også være påvirket av profesjonsforbundenes ulike «profil» på sitt sentrale bærekraftarbeid, men dette går ikke rapporten inn på. Rapporten foretar ikke en systematisk sammenlikning av informantene i de tre forbundene, men ved å presentere enkelte trekk ved deres arbeid og oppfatninger, trer profesjonenes egenart tydeligere fram.

Vårt møte med tillitsvalgte og ordinære medlemmer fra tre av Unios medlemsforbund identifiserte et stort spenn i kompetansenivået hva gjelder FN's bærekraftagenda. Selv hos enkelte tillitsvalgte i virksomheter som vektlegger bærekraftmålene, støtte vi på mangelfull kunnskap. Det antyder at kunnskapshullene kan være betydelige hos ordinære medlemmer. Men mange er levende opptatt av bærekraftmålene, sammenhengen mellom dem og de omstillingene FN-agendaen krever. For enkelte står til og med bærekraftmålene sentralt i deres arbeid. Vi fant en betydelig forståelse for og et ønske om at bærekraftkompetansen må styrkes, at utdanningen bør reformeres, at profesjonsforbundene må engasjere seg sterkt både nasjonalt og lokalt, samt at flerfaglighet og tverrsektorielt samarbeid bør inngå som sentrale komponenter i bærekraftarbeidet. Flere informanter etterlyste økt lokal deltakelse i bærekraftarbeidet og var opptatt av å sikre at de ansatte og klubbene får et ord med i laget når beslutninger om omstillinger med utgangspunkt i miljøkrav og bærekraftthensyn skal tas, med andre ord gi medbestemmelsesretten konkret innhold på dette området.

Rapporten kommer med noen forslag til hvordan Unio og medlemsforbundene kan ta arbeidet med FN-agendaen og bærekraftmålene videre. Disse er:

- Drive opplysnings- og skoleringsarbeid
- Samle inn, systematisere og dele bestepraksisseksempler
- Styrke samarbeidet mellom forbundene lokalt
- Dra veksel på grunnplanets kunnskap og erfaringer i forbundets strategiske arbeid med bærekraftmålene
- Innlemme flere bærekraftrelevante spørsmål i forhandlingsarenaen
- Styrke tillitsvalgtes medvirkning i bærekraftsspørsmål
- Styrke verneombudene
- Styrke det profesjonelle kunnskapsgrunnet for flerfaglig samarbeid og forståelse
- Delta aktivt i det offentlige ordskiftet
- Styrke tilliten til det profesjonelle skjønn
- Styrke kunnskapen om behovet for nasjonal og global omstilling – og sammenhengen mellom disse

Avslutningsvis må det understrekes at rapporten bygger på et forholdsvis beskjedent datagrunnlag. Rapportens funn kan derfor ikke sies å være representative eller ha fasiten for hva som rører seg på bærekraftfeltet i profesjonsforbundene og deres medlemsmasser. Likevel, vi tror samtalen forteller noe viktig om kunnskapsnivået og bærekraftengasjementet hos tillitsvalgte og ordinære medlemmer, og at informantenes ulike opplevelser og oppfatninger er alminnelige i de tre forbundene.

1 Innledning

«Forskning, kunnskap og kompetanse er helt grunnleggende hvis vi skal løse klima- og miljøutfordringer. Kunnskap og kompetanse blir til når ulike fagmiljøer og partene i arbeidslivet trekkes med, sier leder av Unio, Ragnhild Lied. [...] Klima- og bærekraftperspektivet må integreres i hele utdanningsløpet og bidra til at alle kan ta informerte valg. Gjennom yrkesutøvelsen må det sikres at klima og bærekraft er gjennomgående i all virksomhet.» (Unio 2021)

I hvilken grad er profesjonenes grunnplan, det vil si lokalt tillitsvalgte og ordinære medlemmer, aktivt med på å få på plass de samfunnsendringer som FNs bærekraftagenda har satt på dagsorden? I hvilken grad har profesjonsforbundene arbeidet for at det «[gjennom yrkesutøvelsen [...] sikres at klima og bærekraft er gjennomgående i all virksomhet]? Dette er spørsmålene vi stiller i denne rapporten.

For å svare på dette, har vi konsentrert oss om profesjoner organisert i tre av Unios store medlemsforbund, som til sammen organiserer nesten 330 000 av Unios 380 000 medlemmer: Norsk Sykepleierforbund (NSF), Utdanningsforbundet og Forskerforbundet. Vi har i all hovedsak benyttet to slags empiri: skriftlig materiale fra forbundene og, ikke minst, samtaler med tillitsvalgte og ordinære medlemmer i de tre medlemsforbundene. I tillegg har vi nytt godt av feedback fra en referansegruppe bestående av sentralt ansatte i Unio og de tre forbundene.

Det inntrykket vi sitter igjen med, er at forbundene som organiserer profesjonene til nå i hovedsak har prioritert det politiske arbeidet. De har, for å sette det på spissen, orientert seg mot «maktens sentrum» ved at de har deltatt i det offentlige ordskiftet om bærekraftmålene. De har også bidratt til å få bærekraftig utvikling inn i partssamarbeidet og forankret i hovedavtaler.¹

Engasjementet for FN-agendaen er tilsynelatende stort på forbundsnivå, men strategiene og planene for hvordan profesjonene skal endre arbeid og innflytelse i de enkelte virksomheter for å nå bærekraftmålene, har i mindre grad vært vektlagt. Denne rapporten er ment som et bidrag til diskusjonen om hvordan profesjonenes grunnplan kan komme sterkere med i arbeidet med bærekraftomstillingen.

Rapporten består av seks kapitler. Resten av dette kapittelet gjør først rede for FNs bærekraftagenda og profesjonenes betydning for kunnskapsdrevet implementering av agendaen. Deretter går vi nærmere inn på problemstillinger og forsknings-

---

¹ I et debatthefte fra Utdanningsforbundet (u.å.) heter det: «Fra 1.januar 2020 har formålsparagrafen i Hovedavtalen i KS-området fått en ny setning om at det å arbeide med klima og miljøtiltak for å oppnå bærekraftmålene også er en del av partssamarbeidet. Partene sentralt har gitt de lokale partene frihet til selv å definere hvordan dette skal gjøres. Også PBL-avtalen og hovedavtalen i staten har liknende bestemmelser.» De tre avtalene har følgende ordlyd: «Partene er enige om at klima- og miljøtiltak som fremmer bærekraftmålene inngår som en del av partssamarbeidet etter hovedavtalen» (Hovedavtalen i KS). «Partene er enige om at klima- og miljøtiltak i virksomhetene inngår som en del av partssamarbeidet» (Hovedavtalen i Private Barnehagers Landsforbund, PBL). «Hensynet til miljø og klima skal være en del av partssamarbeid og medbestemmelse og skal bidra til en bærekraftig utvikling» (Hovedavtalen i Staten).

spørsmål før vi beskriver rapportens datagrunnlag. Kapittel 2 beskriver Unio og de tre medlemsforbundenes bærekraftorientering. Kapittel 3 beskriver de virksomhetstyper som våre informanter arbeider i. I det neste kapittelet presenterer vi de personene vi har hatt samtaler med ved å dele dem inn i fire (ideal)typer ut fra deres engasjement for FNs bærekraftagenda, og på tvers av fag/profesjon. Kapittel 5 tar for seg fellestrekk ved informantene i hvert av de tre profesjonsforbundene. Avslutningsvis, i kapittel 6, oppsummerer vi sentrale funn og drister oss til å komme med noen innspill til hvordan Unio og medlemsforbundene kan ta arbeidet med FN-agendaen og bærekraftmålene videre.

1.1 FNs agenda for bærekraftig utvikling

Da FNs agenda for bærekraftig utvikling ble vedtatt i New York i 2015, ble det framhevet at alle må bidra, både i det enkelte land og gjennom internasjonalt samarbeid (FN 2015). De 17 bærekraftmålene, de 169 delmålene og beskrivelsen av hvordan de kan nås innen 2030, framhever kunnskap sammen med og relatert til politikk, næringsliv og (i norsk sammenheng) fagforeninger (Finansdepartementet & Utenriksdepartementet 2017:6).

I prosessen fram mot vedtak av bærekraftmålene var en rekke fagspesialister og forskere involvert. De fleste målene etterspør ny kunnskap og kunnskapsstøtte for å utvikle midlene til å nå målene, indikatorer på måloppnåelse og, ikke minst, kunnskap om hvordan de enkelte målene virker på hverandre, og FN-agendaen som en helhetlig strategi for et såkalt transformativt skifte, lokalt og globalt.

Transformativt skifte viser til en ny øko-sosial utviklingsmodell der sosiale, naturøkologiske og miljømessige hensyn skal styre og – når sikker kunnskap tilsier det – ha «vetorett» over økonomiske beslutninger. I det industrisamfunnet som har gitt oss velstand og vekst, skal teknologiske og økonomiske valg innen bedrifter, om infrastruktur (som energi og vei), om bærekraftige byer, om konsum og arbeid og så videre, ta med i betraktning global rettferdighet, ulikhetsreduksjon, god helse, mat-sikkerhet, ressurs-hensyn og hensyn til luft og vann, for å nevne noe.

Bærekraftmålene henger sammen, en sammenheng som det er en særlig utfordring å skape forståelse for. Om en forfølger ett mål uten å se konsekvensene for andre, kan framdriften samlet sett forsvinne. Sosiale hensyn og miljøhensyn kan for eksempel måtte vike for infrastruktur, energi, konsum og produksjonskrav begrunnet med økonomiske vekstbehov.

Til tross for den sterke vektleggingen av kunnskap både i utarbeidelsen og iverksettingen av FN-agendaen for bærekraftig utvikling som en global helhetlig strategi for omstilling, er ikke profesjonene nevnt spesielt, heller ikke «den akademiske profesjonen» eller universitetene de arbeider innenfor. Det er kunnskap i form av *eksperters* forskning som i hovedsak er vektlagt, og den individuelle rådgivende ekspertten trekkes inn som kunnskapsbæreren – som så ofte ellers i politiske beslutningsprosesser og debatter.

Men profesjonene, som fagkollektiv som bygger på akademisk kunnskap i sitt arbeid, og som gjennom læring i praksis stiller kunnskapskrav og formulerer forskningsbehov, innehar likevel – selv om de ikke er nevnt eksplisitt – en sentral rolle både i den konkrete tolkningen av bærekraftmålene og i iverksettingen av disse.

FN-agendaen er en global agenda; alle land er utviklingsland, gitt de globale utfordringene, og alt vi gjør i Norge må vurderes i lys av konsekvensene for andre land.

Alt dette skaper utfordringer for den etablerte arbeidsdelingen i de enkelte land, ettersom den utviklingsmodellen denne arbeidsdelingen er skapt for å fremme, må endres om vi skal klare å møte de globale utfordringene. De enkelte profesjonene og deres spesialiseringer blir således helt sentrale når vi skal endre vår utviklingsmodell mot noe nytt som vi ennå ikke vet hva er, men som vi i denne rapporten har kalt den øko-sosiale.

Kanskje er utfordringene størst for de profesjonene vi tar for oss i denne rapporten. Bærekraftmålene 3 God helse og livskvalitet og 4 God utdanning er ofte omtalt som felles bærekraftsmål og som en forutsetning for alle de andre målene. Delmålene på helse- og utdanningsfeltet blir dessuten sett på som komplementære, til dels overlappende mål.

Alle bærekraftmålene er basert på den kunnskap som forskning har framskaffet og som blir formidlet ved høyere utdanningsinstitusjoner. FNs 2030-agenda oppsto i et tett såkalt «knowledge-policy-nexus», og mange av bærekraftmålene (særlig gjennom de 169 delmålene og indikatorbyggingen, som kreves for god rapportering) etterspør ny kunnskap og mer forskning om sammenhengen og samspillet mellom dem. Denne kunnskapen og forskningen må i større grad enn før foregå på tvers av fag eller ta form av nye fag, særlig for å overkomme kløften mellom human- og naturvitenskapene.

1.2 Profesjonene og FN-agendaen

Profesjon er en måte å forvalte et yrke på. Profesjoner skaper yrkesfellesskap med relativt klare rekrutteringskriterier basert på utdanning og/eller autorisasjon. De får ansvar for og tilgang til avgrensede områder i den samfunnsmessige arbeidsdelingen. Dette ansvaret viser til en plikt overfor samfunnet om å forvalte yrker i tråd med det beste av kunnskap og det som er sett på som etisk riktig og god praksis. En profesjon har autonomi over sin yrkesutøvelse, og dermed makt til å bestemme over praksis, men også forpliktelser overfor samfunnet som gjør at denne makten er underlagt et etisk ansvar. Med andre ord: et yrke er en profesjon, fordi det inngår en kontrakt med samfunnet om å forvalte viktige institusjoners virkemåte, for eksempel læring i skolen, helse i samfunnet og for den enkelte, og forskning ved universiteter og forskningsinstitutter.

Det etiske ansvaret er knyttet til kunnskapen om hvordan yrket best kan utøves, men også til den enkelte yrkesutøvers tilpasning til og læring fra profesjonsfellesskapets normer og verdier. Men det etiske ansvaret strekker seg lenger, for profesjonene skal også kunne reflektere over sin egen rolle i den større arbeidsdelingen. Enhver spesialisering har konsekvenser for samspillet med andre profesjoner og yrker. Verdien av eget arbeid må vurderes i lys av andres arbeid, og ikke minst i lys av samfunnsutviklingen generelt.

En profesjon opprettholder sin autonomi og egenkontroll over arbeidet, sin makt og innflytelse som kollektiv innen et samfunn, og sin oppslutning og respekt fra befolkningen (den sosiale kontrakten), gjennom sin evne til å koble kunnskap og praksis, det vil si stadig være et lærende yrkesfellesskap i lys av hvordan yrkesinteresser virker sammen med andre samfunnsinteresser.

Profesjonene er kollektiver med innflytelse og potensiell makt. Profesjonene i Norge utgjør kunnskapsfellesskap, men inngår også i profesjonsforbund. Samtidig som de ivaretar sine kollektive yrkesinteresser overfor en arbeidsgiver, arbeider de systematisk med kunnskapsutvikling. De har en kunnskapsstrategi og en plan for utdanningssystemet og de enkelte utdanningene, i forhold til andre (tilstøtende)

FNs 17 bærekraftsmål

Det er vanlig å snakke om at bærekraftig utvikling har tre dimensjoner, nemlig den økonomiske, den miljømessige og den sosiale dimensjonen. Alle bærekraftmålene inneholder elementer fra alle tre dimensjonene.²

Den norske språkdrakten til bærekraftmålene er tatt fra FN-sambandets nettside, som også inneholder alle delmålene (FN-sambandet 2021). En annen nyttig inngang til materiale om FN-agendaen og bærekraftmålene er regjeringens bærekraftside (Regjeringen u.å.).

² For en visualisering, se A Planet for Life (u.å.).

profesjoner og på den enkelte arbeidsplass. Profesjonsidentiteten er knyttet til kunnskapsdimensjonen, men også til retten til å utøve et yrke som lønnsarbeider.

Kunnskapsdimensjonen kan trekke profesjonen i én retning, lønns- og arbeidsforhold i en annen, for eksempel som i Norge mot større sammenslutninger for å styrke posisjonen overfor arbeidsgivere. I noen land blir disse to dimensjonene skilt fra hverandre organisatorisk; i Norge holdes de sammen, men profesjonsforbund inngår altså i større forbund av profesjoner – som Unio er et eksempel på.

Med FN-agendaen og kravet om et transformativt skifte stilles profesjonene overfor spørsmålet om de nå trenger å reforhandle den sosiale kontrakten de har med samfunnet.

Profesjonenes ansvar kan gjøre dem til konservative forsvarere av yrkespraksiser, av deres spesialiseringer og plass i arbeidsdelingen. Imidlertid kan profesjonene også utgjøre en helt sentral kollektiv endringsagent dersom kunnskapsgrunnlag og praksis, og koblingen mellom disse, krever det – slik bærekraftmålene ser ut til å gjøre. Det profesjonsetiske ansvaret fordrer i noen situasjoner konservatisme og motstand, for eksempel når ledelsen utfordrer den etiske forpliktelsen. I andre situasjoner kan etiske utfordringer og ny kunnskap drive fram endringsvilje til tross for motstand og trusler om redusert yrkeskontroll og autonomi, fare for å miste respekt i befolkningen, eller politisk press fra staten (byråkratiet/forvaltningen) eller politisk lederskap (regjeringen).

Denne rapporten knytter an til den internasjonale debatten om profesjoners og profesjonsforbunds rolle: i hvilken grad, og på hvilken måte, bruker profesjonene – med forankring i etiske forpliktelser, kunnskap og yrkesutøvelse – sin yrkeskontroll og profesjonelle autonomi til å drive fram de endringene som FN-agendaen stiller på dagsorden, det vil si framforhandle en ny samfunnskontrakt basert på behovet for et transformativt skifte av det som til nå har vært vår utviklingsmodell?

Kunnskapsmakt og forhandlingsmakt, i kombinasjon, representerer en samfunnsomstillende kraft, og derfor en kraft med ansvar for bærekraftomstillingene vi har knapp tid til å realisere. På grunn av den norske profesjons- og forbundsmodellen har vi unike muligheter til å trekke med grunnplanet av kunnskapsyrkene i den store omstillingen vi nå står overfor. Kunnskapsgruppens innflytelse innen utdannings- og forskningssystemet kombinert med kollektiv påvirkning gjennom partsamarbeid og forhandlingssystemet (også om lønn) og deltakelse i den offentlige debatten, skaper koblinger mellom erfaringer på den enkelte arbeidsplass og det politiske fellesskapet som kan fremme endringer på en tillitsfull og rask måte.

1.3 Kunnskapsdrevet omstilling

Vi har mindre enn ti år igjen til bærekraftmålene skal være nådd, og vi ligger per september 2020 etter skjema, ifølge FNs organ for rapportering av framdrift (HLPF 2020, u.å.).³ Med koronaviruspandemien har vi blitt ytterligere forsinket (FN 2020).⁴

---

³ «The SDG Progress Chart 2020 by UN DESA already shows that poverty is on the rise for the first time in decades; hunger continues to increase; many people don't have access to safe drinking water or sanitation services; inequalities are on the rise and so is the number of people living in slums. Terrestrial and marine biodiversity is threatened and a large number of species face extinction» (HLPF 2020).

⁴ Konsekvensene for helse og utdanning er særlig i fokus. Rapporten slutter slik: «Achieving the SDGs will ultimately require political will and bold action that is guided by science. Embedding research into the design and implementation of the COVID-19 socio-economic recovery is the best way to leverage the ingenuity of people, communities and countries to build a more equitable,

Vi har samtidig fått illustrert hvor avhengig samfunnet er av at profesjonsfelleskapene fungerer innen en offentlig sfære preget av tillit og vilje til kollektivt ansvar. Vi har også fått demonstrert betydningen av kunnskapsbasert praksis og hvordan profesjonene i et samfunn preget av tillit skaper balanse mellom kunnskap og politikk også når raske endringer er krevet. Pandemien har med andre ord ikke bare avslørt og forsterket de problemene vi har (globalt), men også vist at vi kan finne løsninger. Kunnskap står sentralt, og akademikere har en framtrødende rolle som forskere, men omstillingene forutsetter profesjonenes innsats mer allment. Som en informant uttrykte det i en skriftlig melding til oss:

Det er ikke forskningen alene som har berget oss gjennom denne pandemien, eller vil gjøre det under kommende pandemier/kriser. Like viktig har læreres og sykepleieres (og en rekke andre aktørers) evne og vilje til å endre praksis, gjøre seg erfaringer og dra nytte av brukererfaringer, vært. Man har delvis måttet agere uten solid kunnskapsgrunnlag/forskning å lene seg på. Ikke minst har dette vært slik i helsetjenesten – fordi så mye har vært uvisst rundt covid-19. Samspillet forskning-praksis er avgjørende for å lykkes.

FNs 2030-agenda stiller store krav til omstilling innen alle sektorer av samfunnet. Den er basert på bærekraftsmål som skal realiseres frivillig. Det er altså ikke lovgivningen, eller globale vedtak i form av juridisk forpliktende konvensjoner, som skal drive prosessen, men overbevisning og vilje til handling. Kunnskapsbaserte argumenter blir avgjørende for handling på alle plan. Det er likevel de enkelte statene som har et særlig ansvar. Forventning om framdrift blir skapt gjennom stateres rapportering til FN. Men alle stater er avhengig av oppslutning fra samfunnets aktører om de skal klare å drive prosessen framover gjennom regelmessig (årviss) rapportering til FN, såkalte «Voluntary National Reviews».⁵ Som vi har argumentert for ovenfor, kan profesjonenes innflytelse som bindeledd mellom kunnskap og yrkesutøvelse være avgjørende for denne oppslutningen.⁶

1.4 Utvalget av profesjoner

Unio valgte ut de tre medlemsforbundene som skulle delta i prosjektet, nemlig Norsk Sykepleierforbund (NSF), Utdanningsforbundet og Forskerforbundet. Det var et naturlig valg, gitt deres medlemsstørrelse i hovedsammenslutningen. Imidlertid er det viktig for oss å framheve at lærerprofesjonen(e), sykepleierprofesjonen og forskerprofesjonen også er tildelt en sentral rolle innenfor FN-agendaen.

Målene 3 God helse og livskvalitet og 4 God utdanning blir sett på som gjensidig overlappende og støttende bærekraftsmål, og begge har konsekvenser for, eller er forutsetninger for, oppnåelse av andre mål, blant annet målene 1 Utrydde fattigdom, 10 Mindre ulikhet, 2 Utrydde sult og 8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst, det vil si de fleste av de sosiale målene.

De tre profesjonene er med andre ord innvevd i debatten om hvilke virkemiddel som er mest relevante for å nå målene. For eksempel i avveiningen mellom tekno-

---

resilient and sustainable world. Never before has there been a more important moment to mobilize science for a better and brighter future» (FN 2020).

⁵ Slike landrapporter legges ut på en egen vebbside (FN u.å.).

⁶ Om «målsetting» og målstyring basert på stateres frivillige bidrag vil gi den nødvendige framdriften, er en minst 30 år gammel debatt innen bærekraft- og miljøfeltet. Vi tar ikke stilling til denne diskusjonen, men konstaterer at slik målstyring mer enn noen annen form for styring forutsetter at profesjonene går foran og bidrar til å etablere utviklingen i Norge som et beste eksempel.

økonomiske (basert på sunn og frisk og kunnskapsrik humankapital) og demokratisk forankrete endringer der oppslutning og deltakelse i den store omstillingen sikrer at alle deler på belastningene. Disse profesjonenes innsikter fra sine praksisfelt er nødvendige dersom slagordet om at ingen skal utelates (som ligger til grunn for FN-agendaen) skal bli tatt på alvor.

Dette er avveininger som i særlig grad utfordrer samspillet mellom profesjonene, og derfor vår evne til å skape flerfaglige møteplasser mellom disse. Helse som bygging av humankapital ligger for eksempel til grunn for resonnetet til Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken i rapporten om «Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling» (2018).⁷ I skolen legger den nye læreplanen opp til nært samspill mellom læring og opplæring om bærekraftsspørsmål, og den framhever evne til demokratisk deltakelse som forutsetning for endring i tråd med denne kunnskapen (Blikstad-Balas & Solbu 2019). Forskerprofesjonen er avhengig av at demokratiet virker støttende for den akademiske friheten (Forskerforbundet u.å.-a), samtidig som profesjonen og forskningsbasert kunnskap blir sett på som den viktigste vekstfaktoren framover; de utgjør den menneskelige kapitalen som både skal skaffe nye arbeidsplasser og bemanne disse med sine innovative evner.

En rekke av informantene våre er opptatt av hvordan økonomisk vekst skal legitimeres, gitt de sosiale, miljø- og naturmålene som setter grenser for både bruk av humankapital (krav om anstendig arbeid) og naturressurser. De tre profesjonene vil alle hver for seg, men særlig samlet og gjennom flerfaglig dialog, virke inn på denne pågående debatten om samspillet mellom det sosiale, natur/miljø og forventninger om økonomisk vekst. Kan humankapital-orienteringen på den ene siden og våre felles demokratiske verdier på den andre kombineres på nye måter for bedre å nå bærekraftmålene?

1.5 Grunnlaget for rapporten

Avgrenset til Utdanningsforbundet, NSF og Forskerforbundet har forfatterne sammen hatt 21 samtaler med i alt 23 tillitsvalgte (de fleste) og ordinære medlemmer (noen få) for å få et første inntrykk av hvordan grunnplanet forholder seg til FN-agendaen og bærekraftmålene. På samme måte som tre profesjonsforbund utgjør en avgrensning, er ikke de informantene vi har pratet med representative, i statistisk forstand, for de tre forbundenes medlemmer.

Informantene ble identifisert på følgende måte: Først utarbeidet representantene for de tre profesjonenes forbundsledelser i referansegruppen en liste med personer som sa seg villig til å snakke med oss. Disse ble så kontaktet på e-post og telefon, og vi lyktes å prate med de fleste. Dertil supplerte vi med et par ekstra personer etter tips fra informantene. Noen av informantene var valgt ut fordi referansegruppen visste at de var opptatt av bærekraftmålene på en eller annen måte, eller hadde en arbeidsgiver som la stor vekt på dem; andre informanter hadde vi mindre forhåndskunnskap om. Samtalene ble foretatt på Teams, og de fleste varte omtrent én time. Den første samtalen fant sted 6. november 2020, den siste ble gjennomført 28. januar 2021.

---

⁷ I rapportens sammendrag står det at «stort sett alle de 17 bærekraftmålene er relevante i en folkehelsesammenheng», og rapportens temaer «er tett knyttet opp til mange av bærekraftmålene og de tilhørende delmålene». Videre heter det at: «Å satse på helsefremming og forebygging for å sikre en frisk befolkning som bidrar til høy sysselsettingsgrad er avgjørende for å opprettholde en bærekraftig velferdsstat» (Helsedirektoratet 2018:8).

Av de 23 informantene var det 15 kvinner og åtte menn. De hadde i overveiende grad lang arbeidserfaring. Blant NSF's medlemmer pratet vi blant annet med helse- sykepleiere, intensivsykepleiere og en sykepleier med erfaring fra eldreomsorgen. Blant informantene fra Utdanningsforbundet var det lærere på alle trinn, fra barnehage til videregående skole. Fra Forskerforbundet snakket vi med professorer ved universiteter og høyskoler (samfunnsøkonom, pedagog, biolog/økolog, radiograf) og forskere ved forskningsinstitutter (samfunnsgeograf, ingeniør). Det store flertallet hadde, eller hadde tidligere hatt, ulike tillitsvalgter: plasstillitsvalgt, organisasjonstillitsvalgt, konserntillitsvalgt og hovedtillitsvalgt var blant titlene som ble benyttet. Flere var eller hadde vært ledere ved sine respektive virksomheter.

Vi har altså i all hovedsak innhentet informasjon fra tillitsvalgte og (noen få) ordinære medlemmer som allerede hadde et engasjement for FN's bærekraftagenda, som hadde vært opptatt av bærekraftsspørsmål over lengre tid, eller som arbeidet konkret med bærekraft og/eller bærekraftrelaterte problemstillinger. Formålet med samtalene var ikke å framskaffe et representativt bilde av aktiviteter og holdninger i forbundene og på arbeidsplassene (noe som ville ha krevet et langt bredere anlagt prosjekt), men var i all hovedsak eksplorerende. Vi ønsket oss informanter med variert bakgrunn for å favne ulike erfaringer fra arbeid med bærekraftmålene og tanker om deres betydning, eget forbunds nåværende og framtidige engasjement og så videre. Den informasjonen vi fikk inn, har både virket opplysende, avklarende og korrigerende i forhold til de antakelser vi hadde på forhånd – basert på inntrykk fra litteratur samt informasjon fra oppdragsgiver og referansegruppe.

Vi gikk inn i samtalene med følgende overordnede spørsmål: i hvilken grad, og eventuelt hvordan, er profesjonenes grunnplan orientert mot eller opptatt av det transformativt skiftet som FN-agendaen og de 17 bærekraftmålene påstår vi må igjennom? Og dernest: i hvilken grad og eventuelt hvordan jobber grunnplanen med bærekraftmålene?

Vi utarbeidet en intervjuguide, som vi benyttet som utgangspunkt for samtalene. De fleste informantene fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd. Den var i all hovedsak lik for alle samtaler, men inneholdt også et par spørsmål tilpasset de enkelte yrkene. Intervjuguidene inneholdt de spørsmålene vi har stilt ovenfor, formulert som en rekke delvis overlappende delspørsmål. Intervjuguidene ble ikke fulgt slavisk, men tjente som en ramme og rettesnor for samtalene med informantene.⁸ Hovedklyngene av spørsmål (det som er felles) er fordelt på følgende tema:

- 1 Den enkeltes informasjon, kunnskap og engasjement (personlig og organisatorisk) om enkelte bærekraftsmål og/eller om 2030-agendaen som en helhetlig, og alternativ, utviklingsmodell.
- 2 Den enkeltes oppfatning om profesjonens samlede identifikasjon med og oppfølging av FN's agenda på ulike nivåer: fra arbeidsplass til politisk nivå, innen utdanning og forskning, eller på andre områder der profesjonskunnskap står sentralt.
- 3 Den enkeltes mening om FN-agendaen som tema i partsforhandlinger/partssamarbeid.
- 4 Den enkeltes synspunkter på FN-agendaen og det *globale*; lokale handlinger og globale konsekvenser.

Samtalene handlet mest om de to første punktene, fordi informantene hadde vesentlig mindre kunnskap og oppfatning om punkt tre og fire. Informantene ble lovet

---

⁸ Tre utgaver av intervjuguiden finnes i Annex 1.

anonymitet, hvilket betyr at vi ikke tilskriver konkrete forhold og aktiviteter til individuelle arbeidsplasser og enkeltpersoner, eller at informanter kobles til presise utsagn og oppfatninger.

I tillegg til samtalene bygger rapporten på ulike skriftlige kilder som vi enten har hentet fram selv eller er blitt gjort oppmerksomme på gjennom samtalene eller av referansegruppen. I samtalene ble vi for eksempel informert om hvordan enkelte kommuner har prioritert bærekraftarbeidet og kommet langt i å innarbeide målene i sine strategier og planverk, slik som Asker og Trondheim – noe vi kommer tilbake til. På samme måte framstår Helse Sør-Øst som en pådriver som helseprofesjonene (i vårt tilfelle sykepleierne) blir inspirert av, og der de finner rom for initiativ til å arbeide aktivt med bærekraftmålene. Tilsvarende har vi støtt på ulike initiativ av relevans for forskerprofesjonene, og særlig innenfor universitetssektoren, der den årlige Bærekraftskonferansen ved Universitetet i Bergen⁹ er et godt eksempel.

Vi vil understreke at denne rapporten er resultat av et lite prosjekt og bygger på et begrenset materiale. Samtalene er få og, som nevnt, ikke representative for de tre profesjonene som er med – og selvsagt heller ikke representative for alle profesjonene og alle tillitsvalgte og medlemmer i Unios 13 medlemsforbund. Dertil kommer at det finnes mange skriftlige kilder vi ikke har hatt tid og anledning til å sette oss inn i.

---

⁹ Den ene av forfatterne, Tor Halvorsen, har stått sentralt i arbeidet med bærekraftkonferansen i en årrekke.

2 Forbundenes bærekraftorientering

Med utgangspunkt i skriftlige kilder og informasjon fra referansegruppen, gir dette kapitlet et lite riss av de tre profesjonsforbundenes bærekraftorientering. Vi begynner imidlertid med «overbygningen» Unio, som var tidlig ute med interesse og engasjement for FNs bærekraftmål.

2.1 Unio

Unio utgjør et forbundsfellesskap for yrker med høyere utdanning. Organisasjonen kan ses på som et resultat av to prosesser, høgskolereformen og konsentrasjonen innen forhandlingssystemet, i hovedsak for å ha styrke overfor motparten. Unio legger vekt på utdannings- og kunnskapsdimensjonen og samfunnets verdsetting av disse yrkene, samtidig som organisasjonen fremmer lønns- og arbeidslivsinteresser gjennom forhandlinger, det vil si representerer profesjonene som lønnsarbeidere.

Bærekraftutfordringene er blitt tatt opp med referanse både til kunnskaps- og forhandlingsdimensjonen, men kanskje særlig den siste dimensjonen, det vil si hvordan utdanningskapital kan omsettes til status og inntekt (Kolstø u.å.). Det er derfor viktig for Unio at bærekraftarbeidet er blitt en del av forhandlingsarenaene og partssamarbeidet.¹⁰ Unio forvalter også den globale orienteringen til dette utdanningsfellesskapet, blant annet gjennom arbeid i ILO (Unio 2019).

Unio så tidlig at profesjonene hadde en sentral rolle i bærekraftarbeidet. Deres betydning for det transformativt skiftet ble allerede diskutert ved lanseringen av FN-agendaen i 2015. I 2017 ble det vedtatt en bærekraftpolitikk for Unio på tolv innsatsområder (Unio 2017). Senere ble Unios bærekraftsatsing innarbeidet i organisasjonens politiske plattform (Unio 2018).

Unios ambisjon er å påvirke nasjonal politikk.¹¹ Unio ønsker å synliggjøre relasjonene mellom det globale og det lokale – FN-agendaens globale begrunnelse. Videre ønsker Unio å vise fram eksisterende, relevant kunnskap – særlig når det gjelder å framheve det helhetlige perspektivet. For å få fram denne helheten, vil Unio fremme flerfaglig samarbeid, utnytte partssamarbeidet og gi arbeidslivets parter en sentral rolle, samt styrke kunnskapsgrunnlaget i de høyere utdanningsinstitusjonene. Samlet vil dette styrke både det offentlige ordskiftet (ved hjelp av større presisjonsnivå) og integrasjon mellom målene i Norges årlige rapportering til FN, mener Unio. Organisasjonen er av den oppfatning at den bredt anlagte stortingsmeldingen om bærekraftmålene (Regjeringen 2021b), som nylig er kommet, er et viktig virkemiddel,

---

¹⁰ Jamfør for eksempel avtalen i Oslo i 2020, der det ble enighet om at klima- og miljøtiltak som fremmer bærekraftmålene skal inngå som en del av partssamarbeidet. I et oppslag på hjemmesiden til Norsk Sykepleierforbund slås det fast at «[d]et er viktig for Unio at fagbevegelsen er med og tar ansvar for å nå bærekraftmålene. Det er bra at vi løfter dette inn i partssamarbeidet ...» (NSF 2020).

¹¹ Ett eksempel på dette er «Unios innspill til regjeringens handlingsplan for bærekraftmålene» til kommunal- og moderniseringsminister Astrup, høsten 2020 (Unio 2020).

ettersom meldingen, og arbeidet med den, innebærer ansvarliggjøring av bærekraftpolitikken overfor det demokratiske fellesskapet.

Gjennom deltakelse både i planlegging av den nasjonale bærekraftkonferansen for universitets- og høyskolesektoren (Bærekraftskonferansen i Bergen¹²) fra 2016 og framover og ved plenumpresentasjon på den første av disse årlige konferansene, ble betydningen av profesjonenes aktive deltakelse for det transformativt skiftet løftet fram. Arrangementer på konferansens «Dag null»¹³ de fire siste år tok også opp profesjonenes viktige rolle.

2.2 Utdanningsforbundet og lærerprofesjonen

Med over 180 000 medlemmer, er Utdanningsforbundet Norges nest største fagforening. Forbundet organiserer lærere, ledere og støttesystemer på alle nivåer i utdanningssystemet, hovedsakelig ved arbeidsplasser innen det offentlige, men har også mange medlemmer i private bedrifter, for eksempel i barnehagesektoren.

Lærerprofesjonen både nasjonalt og internasjonalt har spilt en sentral rolle i å sette særlig natur- og miljøtrusler på dagsorden som en kunnskapsutfordring. Etter 2009 har Utdanningsforbundets systematiske arbeid satt sine spor i Norge.

Da FN-agendaen ble diskutert (2012–2015) og de 17 målene valgt ut og konkretisert gjennom delmål, ble utdanning holdt fram som «målenes mål», det vil si det bærekraftområdet som hadde størst endringspotensial, og som dessuten var avgjørende for å sikre oppslutning om de øvrige målene.

Den store utfordringen både for dem som vedtok FN-agendaen og for oss som skal iverksette den, er hvordan det sosiale, miljø og natur, og det økonomiske skal forstås som en helhet. Hvordan er samvirket mellom disse målene i en bærekraftig utviklingsstrategi? I fagplanarbeidet og fagfornyelsen¹⁴ er det lagt et grunnlag for en slik integrert diskusjon om det øko-sosiale og dermed nye relevante kunnskapsammenhenger. Særlig de tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati¹⁵ og medborgerskap og bærekraftig utvikling gir grunnlag for et slikt faglig engasjement.¹⁶

I Temanotat 4/2019, som kan ses på som et innspill i læreplanarbeidet, blir det slått fast at et sentralt spørsmål angående fagfornyelsen «blir blant annet i hvilke fag dette temaet [utdanning for bærekraftig utvikling] skal inn som del av kompetansemålene og hvordan kompetansemålene skal formuleres for å omfatte alle aspekter ved utdanning for bærekraftig utvikling» (Aaslid et al., 2019:24). Viktigheten av lærerutdanningen blir stadig framhevet. Spørsmålet framover er hvordan man

---

¹² På konferansen «møter universitets- og høyskolesektoren i Norge beslutningstakere, frivillige organisasjoner, næringsliv, fagbevegelse og andre for et kritisk blikk på hvordan sektoren skal jobbe med Bærekraftsmålene» (SDG-konferansen 2021).

¹³ «Dag null» er første konferansedag. Mens hovedkonferansens program er rettet mot akademia, er «Dag null» åpen for at de som ønsker det både i og utenfor akademia (for eksempel organisasjoner, kommuner og bedrifter) kan presentere bærekraftarbeidet sitt eller ta opp bærekraftrelaterte spørsmål til diskusjon.

¹⁴ «Fagfornyelsen er navnet på prosessen med å utvikle og innføre nye læreplaner i Kunnskapsløftet. Nye læreplaner ble tatt i bruk fra 2020.» (Utdanningsdirektoratet u.å.-a)

¹⁵ Selv om demokrati ikke er nevnt eksplisitt som et mål, er det vektlagt som forutsetning for oppslutning om målene i teksten som begrunner målene (FN 2015: pkt. 9); uten styrket demokratisk deltakelse vil den frivillige «målstyringen» ha begrenset legitimitet.

¹⁶ Se Utdanningsdirektoratet (u.å.-b) om verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Læreplanverkets verdigrunnlag refererer til en rekke tema som er og vil være sentrale i diskusjonen om bærekraftsmålene. Hvordan skolen og lærerne skal bruke læreplanen er et for stort tema til å ta opp her.

skal konkretisere dette arbeidet og påvirke iverksettingen ved den enkelte utdanningsinstitusjon.

I Faktaark 2016/3 på Utdanningsforbundets nettside, der medlemmene blir presentert for FN-agendaen og de 17 bærekraftmålene, og med en detaljert gjennomgang av mål 4 God utdanning, får vi vite at forbundet har deltatt aktivt med å inkludere utdanningsmålet:

«Siden 2012 har Utdanningsforbundet jobbet målrettet for å påvirke norske myndigheter i prosessen med å utarbeide de nye bærekraftmålene. Vi har støttet opp under påvirkningsarbeidet til EI [Education International] samt drevet eget arbeid gjennom nettverk og allianser for at utdanning skal bli ett av FNs prioriterte bærekraftsmål.» (Utdanningsforbundet 2016)

Etter hvert blir FN-agendaen integrert i organisasjonens styringsdokumenter. Sentrale elementer som sammenhengen mellom bærekraftmålene, tverrfaglighet, behovet for fagfornyelse, arbeidslivets betydning for omstilling og innsats på flere nivåer blir løftet fram, samtidig som kompleksiteten og sammenvevingen innen denne målstyrte agendaen blir framhevet.¹⁷ Utdanningsforbundet tar på seg et samfunnsansvar og ser seg selv som sentral endringsaktør:

«Utdanningsforbundet skal benytte seg av den unike posisjonen vi har som en del av det organiserte arbeidslivet, der vi har en definert rolle i forhandlinger, drøftinger og medbestemmelsesfora. I kraft av denne rollen har vi et ansvar for å bidra til å oppnå bærekraftmålene, og se dette arbeidet i sammenheng med øvrig fagforeningsarbeid.» (Utdanningsforbundet 2019a:10)

Landsmøtet i 2019 vedtar et enda mer forpliktende mål for forbundet. I et intervju med forbundslederen på Utdanningsforbundets hjemmeside blir det framhevet at selv om forbundet har hatt en sentral politikk på dette området siden 2009, må det et taktskifte til. Han uttaler at «Utdanningsforbundet må gripe moglegheita til å påverke samfunnsutviklinga, og å bidra til ei rettvis omstilling til eit berekraftig samfunn. Vi må ha mot og tru på at vi kan vere leiande i dette arbeidet». Artikkelen framholder vidare at «Utdanningsforbundet ønsker [...] å intensivere arbeidet med berekraftig utvikling generelt, og klima spesielt, i den komande landsmøteperioden frå 2020 til 2023» (Ghosh 2019).

Etter landsmøtet i 2019 har søkelyset vært rettet mot skolering av medlemmer og tillitsvalgte, det vil si fagforeningsarbeid som supplement til faglig arbeid orientert mot læreplanrevisjonene. Utdanningsforbundet har etablert en ordning med klimakontakter ute i organisasjonen for å spre kunnskap og støtte til medlemmene i klimaarbeidet. Det er også utviklet informasjonsmaterieell samt debatthefter for å initiere diskusjon om klima og bærekraft i lokallag og klubber på arbeidsplassene.¹⁸ Et eksempel er «Klima- og miljøtiltak på arbeidsplassen – ressurshefte for Utdanningsforbundets tillitsvalgte» (Nymo 2020).

---

¹⁷ «Utdanningsforbundet vedtok høsten 2018 en plan for oppfølging av bærekraftmålene, og i denne planen er god utdanning (mål 4) pekt ut som vårt prioriterte mål. Utdanning har en verdi i seg selv og er samtidig en forutsetning for å nå de andre målene. I tillegg er det viktig å være klar over at ingen av de sytten målene kan nås isolert, men må sees i sammenheng. Det er derfor bestemt at Utdanningsforbundet i tillegg skal se på målene om god helse, likestilling mellom kjønnene, å stoppe klimaendringene og sikre anstendig arbeid og økonomisk vekst i lys av utdanningsmålet» (Utdanningsforbundet 2019a: 9-10).

¹⁸ Informasjon fra en av forbundets representanter i referansegruppen.

En relativt fersk undersøkelse blant forbundets medlemmer og tillitsvalgte viser både gjennom oppslutningen om undersøkelsen og svarene at kunnskapsnivået og engasjementet er voksende, men at det gjenstår mye arbeid for å mobilisere grunnplanet (Wedde 2021).

Som Unios øvrige medlemsforbund, mener Utdanningsforbundet at trepartssamarbeid og forhandlinger er egnede fora for arbeid med FNs bærekraftagenda: «Utdanningsforbundet vil arbeide for at partene [i arbeidslivet] sammen skal skape et arbeidsliv som bidrar til å oppnå bærekraftmålene» (Utdanningsforbundet 2019b). Hvordan denne tilnærmingen skal konkretiseres, ser det ut til at organisasjonen så langt kun i liten grad har diskutert.

Lærerprofesjonen har lenge utgjort en endringskraft når det gjelder miljø. For eksempel har utdanningssektoren vært ansett som en viktig aktør i miljøarbeidet i det multilaterale utdanningsarbeidet.¹⁹ At Utdanningsforbundet siden 2012 årlig har delt ut en klimapris, er et uttrykk for kontinuiteten i dette arbeidet. Prisene har betydd mye for de barnehagene, skolene og lærerutdanningene som har mottatt dem, og det er gjennom prisene etablert bestepraksis-forbilder som i noen grad har spredd seg i utdanningssektoren.

2.3 Sykepleierforbundet og sykepleierprofesjonen

Norsk Sykepleierforbund (NSF) er Norges fjerde største fagforbund, med ca. 120 000 medlemmer, og organiserer en profesjon med en standardisert utdanning inn i yrket, men med mange ulike spesialiteter.²⁰ Dette gir varierte, men klare yrkesroller, både i privat og offentlig sektor, og i samspill med en rekke andre helseprofesjoner.

Sykepleierforbundets såkalt styrende dokumenter vier betydelig plass til bærekraftmålene (NSF u.å.-b). I prinsippprogrammet for perioden 2019–2023 heter det blant annet at «sosiale, miljø- og helsemessige faktorer må vektlegges i offentlig samfunnsplanlegging» og at «hensynet til klima, miljø og bærekraftig utvikling lokalt, nasjonalt og internasjonalt skal ligge til grunn for all aktivitet i helsetjenesten». Dette følges opp av NSF's innsatsområder for perioden 2020–2024, der det blant annet står at organisasjonen skal arbeide for «at FN sine bærekraftsmål innlemmes i alle aktuelle politiske løp i NSF», «at NSF blir en aktiv aktør som synliggjør sammenhengen mellom folkehelse og klima», og «at miljø- og klimahensyn vektlegges i utvikling, ledelse og drift av sykepleietjenesten».

Videre kan vi lese om en rekke andre prinsipper som er relevante for FN-agendaens 17 mål: likestilling mellom kvinner og menn, anstendig arbeid, arbeid mot diskriminering i alle dets former, og selvsagt kravet om at helsevesenet skal være rettferdig (ingen skal utelates), blant annet ved å være offentlig finansiert og organisert. Offentlig fattigdom og privatisering av tjenester går sammen med vekst i fattigdom, og er korrelert med vekst i ulikhet. Bærekraftmål 10 Mindre ulikhet er således tatt vare på gjennom kravet om at «helsetjenesten er et offentlig ansvar og må være underlagt politisk styring og kontroll, som setter mål og tydeliggjør prioritering, ressurstildeling og tilgjengelighet», og at «konkurransetsetting og profittbasert privatisering ikke er forenlig med prinsippet om god ressursutnyttelse, lik tilgang til helsetjenester, forsvarlig arbeidsmiljø og tariffestede rettigheter for de ansatte». Også Sykepleierforbundets etiske retningslinjer er relevante for bære-

¹⁹ Jamfør Unesco-10-året for bærekraftig utvikling (Tilbury 2018).

²⁰ NSF har eksempelvis 36 faggrupper for sykepleiere med spesial- eller videreutdanning. De representerer et stort spenn i spesialkompetanse, som anestesi, intensiv, smittevern, helsesykepleie, geriatri og demens, psykisk helse og rus. Se oversikt på forbundets hjemmeside (NSF u.å.-a).

krafttenkningen, ikke minst pkt. 6.5: «Sykepleieren ivaretar miljøhensyn gjennom ansvarsbevisst og nøktern ressursforvaltning» (NSF u.å.-b).

Sykepleierforbundet har jobbet med bærekraftagendaen i internasjonale sammenhenger i mange år, og blir påvirket av FN-agendaen både gjennom WHO og FN, men også gjennom medlemskap og aktiv deltakelse i globale organisasjoner. For eksempel framholder International Council of Nursing (ICN) at en investering i sykepleiere og sykepleieledere vil bidra til å oppnå bærekraftmålene (ICN 2019). I strateginotatet om NSF's bistandsarbeid blir det presisert at «[h]else er et fundament for bærekraftig utvikling og har alltid hatt en sentral plass i norsk og internasjonal bistand» (NSF u.å.-b).

I sykehussektoren (spesialisthelsetjenesten) har mange sykepleiere vært involvert i arbeidet med Grønt sykehus, med vekt på klima- og miljøtiltak, et arbeid som har pågått siden 2008. Et utvalg har drevet fram samarbeidet mellom helseregionene. På en nasjonal miljø- og klimakonferanse for helseforetakene i 2019 (Helse Vest 2019), der plast og klima sto i sentrum, og tiltak som bygg, innkjøp, bruk av plast, reduksjon av utslipp ble diskutert, ble også FNs bærekraftmål introdusert. Flere av våre informanter i NSF koblet praktiske bærekraftgrep i sykehus til tiltak av denne typen.

2.4 Forskerforbundet og forskerprofesjonen

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling og har nærmere 24 000 medlemmer. Et flertall innehar vitenskapelige stillinger (Forskerforbundet u.å.-b). Forbundet, som organiserer forskere i svært ulike arbeidssituasjoner, tar vare på lønns- og arbeidsvilkår for den enkelte, men ser ut til å være et litt atypisk profesjonsforbund, ettersom det er mange og ulike utdanningsveier inn i profesjonen. Mens utdannings- og helseprofesjoner kjennetegnes ved sterke relasjoner mellom utdanning og arbeid, opererer forskere i mange ulike arbeidsorganisasjoner og utfører et mangfold av oppgaver. Forskerne har «kunnskap om kunnskap» som felles kjerne – Forskerforbundets «minimumsplattform» kan vi kanskje kalle det. Forbundet selv benytter fellestittelen «kunnskapsarbeider» om sine medlemmer.

Inntrykket vårt er at FN-agendaen slik den nå blir prioritert av Forskerforbundet, synliggjør og forsterker den felles profesjonsidentiteten og kunnskapens rolle for å takle de globale utfordringene. Påstanden om at kunnskap aldri har vært så viktig for vår framtidige eksistens som nå, gir Forskerforbundet en sentral rolle i arbeidet med FNs agenda, i Norge og globalt.

Som en del av Unio har Forskerforbundet deltatt i diskusjonen om og arbeidet med FNs 2030-agenda fra starten i 2015 (jamfør også programarbeidet i 2017). Ett eksempel på hvordan sosiale, miljø- og økonomiske forhold er tenkt i sammenheng, er forbundets kommentarer til Norges forskningsråds utkast til ny hovedstrategi allerede i 2014. Om det å styrke forskning som bidrar til bærekraftige løsninger i samfunn og næringsliv, står det:

«Det er viktig å ivareta et helhetlig perspektiv på innovasjon. Den sosiale dimensjon må være en del av organisatoriske innovative samarbeidsløsninger. Den sosiale dimensjonen omfatter sosialt demokrati, økonomisk styring som fremmer bærekraftig vekst samt ivaretagelse av rettigheter som bidrar til sosial rettferdighet. Sammen med en befolkning med høy sysselsettingsgrad, evne til fleksibilitet, omstilling og innovasjon utgjør det vår viktigste ressurs for fremtiden.» (Forskerforbundet 2014)

Men FN-agendaen ble for alvor satt på Forskerforbundets dagsorden i 2018. I et innlegg i Forskerforum argumenterer Inger Auestad (varamedlem i Forskerforbundets hovedstyre, 2016–2018) for et bredt engasjement (Auestad 2018). Med referanse til aktivitetene i høyere utdanning og innen fagorganisasjonene, og ved å vise til vedtak og prioriteringer i Unio og til Utdanningsforbundets aktiviteter og engasjement, blir Forskerforbundet oppfordret til å ta opp arbeidet med FN-agendaen mer systematisk. Forskerforbundet bør inngå i den brede arbeidslivsalliansen som setter søkelys på bærekraft, foreslår det.²¹ Auestad framhever at medlemmene er i front med forskning relevant for klima- og miljøomstilling, og at dette arbeidet bør inngå i «arbeid med medbestemmelse og tariffavtaler for å oppnå klima- og miljøvennlige tiltak og bærekraftig utvikling». Appellen er klar: «Samfunnet må jobbe for bærekraftig utvikling og klimaomstilling, og Forskerforbundet bør finne sin rolle i dette arbeidet».

I Forskerforbundets verdiplattform (2018) står følgende:

«Kunnskap og kompetanse er grunnlaget for demokratiet samt den velferd og velstand vi har i dag. Nasjonale og globale utfordringer som bærekraftig økonomisk utvikling, miljø, energi, migrasjon, fattigdom, matproduksjon og helse, krever at det satses sterkere på kunnskapsutvikling.» (Forskerforbundet 2018)

I 2019 var Forskerforbundets forskerpolitiske konferanse viet FN's bærekraftagenda. I 2020 var Forskerforbundet, liksom i 2018 og 2019, representert sammen med andre forbund på «Dag null» på Bærekraftskonferansen i Bergen. Og samme år ble en kraftfull kommentar til det pågående arbeidet med den offentlige meldingen om FN-agendaen overlevert kommunalminister Astrup (Forskerforbundet 2020a). Denne uttalelsen kan på mange måter ses som en plattform for eget arbeid for å få FN-agendaen inn i forskning og undervisning, og ikke minst inn i partssamarbeidet. Det blir samtidig framhevet at Forskerforbundets arbeid med bærekraftmålene og det transformativt skiftet må skje gjennom en styrking av demokratiet:

«For fagbevegelsen nasjonalt og globalt, er det viktig at omstilling til det grønne skiftet skjer på en rettferdig måte og angår alle. Viktige avgjørelser må gjøres i demokratiske fellesskap der ingen enkeltgrupper eller bransjer påføres en urimelig belastning.» (Forskerforbundet 2020b)²²

I en oversikt over forbundets arbeid publisert på dets hjemmeside 13. november 2020, uttrykkes det nå kategorisk at Forskerforbundet skal bidra til realiseringen av FN's bærekraftsmål (Forskerforbundet 2020a).

---

²¹ Referansen for dette poenget er debattinnlegget «Sammen for bedre klima» forfattet av «partene i arbeidslivet» (deriblant Unios leder R. Lied) i Dagsavisen (Lund et al. 2017).

²² Det står også: «I Norge er omfattende omstillinger avhengig av samarbeid med og oppslutning fra fagbevegelsen. Ambisiøse klima- og bærekraftsmål krever omfattende omstillinger, både teknologisk, organisatorisk og kunnskapsmessig. Det norske samfunnet har lang tradisjon for partssamarbeid i arbeidslivet og er godt rustet til slike omstillinger. Myndighetene, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene må skape en tydelig forbindelse mellom forsknings-, arbeidslivs- og sosialpolitikk i arbeidet med bærekraftmålene. Partssamarbeidet må tas i bruk og ordninger for medbestemmelse og medvirkning i gjennomføringen av omstilling. Fagforeningers og tillitsvalgtes involvering er viktig for å skape involvering, legitimitet og forankring av arbeidet og tiltak. Styrking av partssamarbeidet er derfor viktig» (Forskerforbundet 2020b).

3 Intervjukontekst

Informantene våre har delt informasjon om egen interesse for bærekraftagendaen, hvordan det jobbes med bærekraft på egen arbeidsplass og/eller i den bredere konteksten de jobber innenfor, som kommune, region/fylke, helseforetak, universiteter eller instituttsektoren, og som tillitsvalgt eller ordinært medlem av et fagforbund. De har variert bakgrunn og har i ulik grad vært personlig engasjert i bærekraftproblematikken, men mange av dem har arbeidet i virksomheter med en ledelse som har tatt bærekraftmålene på største alvor. Dette kapittelet inneholder en kort beskrivelse av noen av de virksomhetene og sektorene som informantene er knyttet til.

Kommunen er den viktigste arbeidsgiveren for de lærerne vi har vært i kontakt med, og er også arbeidsgiver for sykepleiere og enkelte forskere. Noen av informantene er ansatt i Asker og Trondheim, kommuner som i betydelig grad har integrert 2030-agendaen i plan og styring, noe intervjuene våre også viser.

I rapporten «Strekk i laget: en kartlegging av hvordan FNs bærekraftmål implementeres i regional og kommunal planlegging» (Lundberg et al. 2020), er Asker kommune ett av seks case på kommunenivå.²³ Tittelen henspiller på at det er betydelige forskjeller mellom norske kommuner når det gjelder oppmerksomhet om bærekraftmålene og i hvilken grad målene benyttes til utarbeidelse av politikk og planer. Asker framstår som en foregangskommune. Askers arbeid med bærekraftagendaen, som er grundig dokumentert i rapporten, er også godt framstilt av kommunen selv (Asker kommune 2021).²⁴ Asker har jobbet med målene siden 2016, et arbeid som ble nært knyttet opp mot kommunesammenslåingen. Fra starten har noen bærekraftmål blitt prioritert, blant annet 3 God helse og livskvalitet og 4 God utdanning. Både «Strekk i laget»-rapporten og Asker selv er opptatt av hvordan kommunen skolerer sine ledere, operasjonaliserer målene til den lokale virkeligheten, sørger for god demokratisk oppslutning, og integrerer målene i styringsdokumenter og praksiser.²⁵ Helse- og lærerprofesjonene er likevel ikke, så langt vi kan se, nevnt direkte som aktører i planlegging og implementering.

Samtalene våre viser likevel at både Utdanningsforbundets og NSF's tillitsvalgte i Asker er blitt inspirert av kommunens arbeid. Mens fagforeningsarbeidet innenfor bærekraft før Askers bærekraftinitiativ hadde ensidig fokus på kildesortering, hadde FN-agendaen utvidet arbeidsfeltet kraftig, ble vi fortalt. Etter kommunesammenslåingen hadde Utdanningsforbundets tillitsvalgte vært godt involvert i det kommunale bærekraftarbeidet og også jobbet nært med tillitsvalgte fra NSF om dette. Sam-

---

²³ I tillegg kommer studier av utvalgte fylker, en bredt anlagt spørreundersøkelse og en litteraturstudie.

²⁴ Bærekraftarbeidet gjøres blant annet gjennom strategiske planer, som del av det ordinære måle- og styringssystemet i kommunen, og i budsjettarbeidet.

²⁵ Spørsmålet vårt (som ikke er drøftet i «Strekk-i-laget») er på hvilken måte *profesjonene* er involvert i implementeringsprosessen, eventuelt hvordan kommunene har påvirket profesjonenes deltakelse i prosessen og dermed deres engasjement for 2030-agendaen.

men hadde de for eksempel bidratt til at lavterskeltilbud ble opprettholdt med referanse til de sosiale målene (om redusert fattigdom og ulikhet) til tross for en presset kommunal økonomi, og at skolehelsetjenesten ble styrket ut over minimumsforventningene (lovpålagte tjenester). Også pågående aktiviteter knyttet til medborgerskap ble styrket og inspirert av bærekraftarbeidet, fikk vi vite.

Under rubrikken Asker-skolen var det etablert et rom for arbeid med bærekraftagendaen som det var opp til tillitsvalgte å fylle. Vi ble fortalt at samlet sett hadde arbeidet med FNs bærekraftagenda ført til sterkere medbestemmelse for profesjonene i kommunale saker samt resultert i mer samarbeid mellom profesjonene – de fikk oftere enn før en felles stemme i kommunen, og ikke bare i forbindelse med lønnsforhandlinger. En av erfaringene fra et pilotprosjekt der sju kommunale virksomheter innenfor utdanning og helse jobbet med utvalgte bærekraftmål, er at mer samarbeid på tvers av virksomhetsområder har stort potensial (Asker kommune 2021).

Om Trondheim kommune vil vi særlig framheve medlemskapet i FN-nettverket av bærekraftige byer samt det lokale, men også FN-relaterte Bærekraftsenteret, som «støtter arbeidet til kommunen knyttet til forskning, opplæring og veiledning innen bærekraftig verdiskaping og omstilling av byer og lokalsamfunn» (Trondheim kommune u.å.).²⁶ Senteret samler aktiviteter, bygger nettverk og har prosjektbasert samarbeid med kunnskaps- og forskningsinstitusjonene og forskerne i Trondheim. Kommunen og samarbeidende organisasjoner framhever sin satsing på 2030-agendaen som en «dugnad», med særlig vekt på bærekraftarbeid som et lederansvar. Det legges likevel vekt på ledelse gjennom samarbeid mellom mange partnere, og innenfor partssamarbeidet. Profesjonsforbundene er ikke nevnt eksplisitt, men Trondheims bærekraftarbeid har fokusert på de ansatte – deres kompetanse og erfaring er sett på som verdifull:

«For å nå bærekraftmålene må kunnskapen om målene være god både i kommunen og i resten av samfunnet. Kommunedirektøren innarbeider derfor bærekraftmålene i kommunens ledelses- og kompetanseutvikling, samt i arbeidet med innbyggerinvolvering. Bærekraftig utvikling skal skje innenfor rammen av partssamarbeidet, og ansattes erfaring og kompetanse skal brukes aktivt for å finne de beste løsningene.» (Trondheim kommune u.å.)

Rammene for mange av sykepleiernes bærekraftengasjement er å finne i skriftlig materiale om helsesektoren og FN-agendaen. I en rapport fra Helsedirektoratet, «Folkehelse og bærekraftig utvikling», blir helse – som står sentralt blant de sosiale bærekraftmålene – relatert til de andre målene:

«De fleste av hovedmålene har imidlertid konsekvenser for helse; fattigdom, sult, utdanning, rent vann og gode sanitærforhold, arbeidsforhold, boforhold og nærmiljø, klimaendringer, forurensing og sosiale forskjeller. Samarbeid er helt nødvendig for å nå målene.» (Helsedirektoratet 2018:15)

---

²⁶ Per 1. oktober 2020 er senteret et samarbeid mellom Trondheim kommune, Trøndelag fylkeskommune, Kommunenes Sentralforbund, NTNU, SINTEF, Næringsforeningen i Trondheimsregionen og Trøndelags Europakontor, og det utgjør «en forlenget arm i Norge av FNs program for smart og bærekraftig utvikling (U4SSC IP), og veileder kommunene i Bærekraftsnettverket i bruk av FNs målestANDARD for evaluering av egen bærekraft. FN bruker erfaringene fra Norge til å utarbeide veiledere og bygge kompetanse i andre FN-land slik at flere når bærekraftmålene.» (Trondheim kommune u.å.)

Om samarbeid mellom ulike forvaltningsnivåer, framhever rapporten spesielt ansvaret for informasjon og kunnskap til kommunene – i tråd med den tiårige satsingen på folkehelsearbeid (2017–2027).²⁷ Grunntanken er – som for FN-agendaen generelt – at folkehelse må integreres bedre i kommunenes planarbeid og politikkutforming. I tillegg til samarbeid på tvers av sektorer og profesjoner, framhever Helsedirektoratets rapport også bærekraftmålenes globale karakter, med referanse til det internasjonale folkehelsearbeidet (WHO 2016).

Helsedirektoratet har også promotert bærekraftarbeid i helsektoren ved å avholde et webinar med tittelen «På vei mot en mer klimatilpasset og bærekraftig helsetjeneste».²⁸ Webinaret hadde som formål å informere og inspirere, ved å vise hvordan WHO og England jobbet for en helse- og omsorgstjeneste som tar hensyn til bærekraftmålene. I tillegg ble gode eksempler fra spesialisthelsetjenesten og Kristiansand kommune presentert. Eksempler fra arbeid med klimaregnskap og bærekraftmål innenfor spesialisthelsetjenesten finnes også i «Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar 2020» (Helse Vest 2020).

Innenfor forskningen har det i en årrekke foregått en gradvis utvikling mot at bærekraftmålene tillegges mer vekt. Forskningsrådet vedtok for eksempel i 2017 sin bærekraftstrategi, som blant annet legger stor vekt på at prosjekttildelinger skal skje i samsvar med FNs bærekraftagenda og til prosjekter som kan vise til relevans for ett eller flere av bærekraftmålene (Forskningsrådet 2017). Som før nevnt, har Universitetet i Bergen, på vegne av universitets- og høyskolesektoren, arrangert en årlig konferanse om bærekraftmålene. Denne konferansen er nå styrt av en samarbeidskomité med deltakelse fra de største universitetene, med Universitets- og høyskolerådet som representant for de andre institusjonene, og med ressurspersoner fra Kunnskapsdepartementet, Norad og Utenriksdepartementet.

En rekke norske forskningsinstitutter, spesialisert på miljø-, energi- og naturspørsmål, har lenge arbeidet med sentrale bærekrafttemaer og bidratt til en opplyst offentlighet gjennom konferanser, medieopptredener og deltakelse i det offentlige ordskiftet (jmfør «klimameldingen», Regjeringen 2021a). Flere av våre informanter fra Forskerforbundet hadde bakgrunn fra slike forskningsmiljøer.

---

²⁷ Se Helsedirektoratet (2018), avsnitt 4.3 Program for folkehelsearbeidet i kommunene.

²⁸ Seminaret var fortsatt tilgjengelig i september 2021.

4 Fire slags informanter

De personene som er intervjuet, er som sagt valgt ut for å skaffe til veie informasjon om og synspunkter på det bærekraftarbeidet som foregår (og ikke foregår) blant medlemmer og tillitsvalgte i tre profesjonsforbund i svært ulike virksomheter. De har formidlet innsikt om de sammenhengene profesjonenes arbeidsinnsats inngår i, og har også delt personlige meninger og egne erfaringer. Noen informanter har eller har tidligere hatt leder- og styreposisjoner, mens andre er eller har vært tillitsvalgte på ulike nivåer. Noen få har «kun» vært i ordinært arbeid.

For å formidle inntrykket av hvor profesjonene står med hensyn til bærekraftarbeid, har vi funnet det nyttig å dele informantene inn i ulike «idealtyper» eller «personligheter». Deres engasjement for FNs agenda har vært det mest sentrale kriteriet, og vi har benevnt dem henholdsvis «pådriverne», «systemtilpasserne», «pragmatikerne» og «kritikerne».

4.1 Pådriverne

Pådriverne har det til felles at de har vært tidlig ute i sine respektive forbund med ideer om hvordan forbundene kan følge opp FNs 2030-agenda. Flere av dem har en forhistorie med engasjement fra miljøbevegelser eller sosiale organisasjoner, som har tatt opp tema som nå er blitt sentrale innenfor bærekraftagendaen. Noen har (også) opparbeidet seg et engasjement gjennom sitt faglige og/eller profesjonelle organisasjonsarbeid, og de har i sine profesjonsroller koblet fag- og samfunnsinteresser. Gjennom internasjonal påvirkning og deltakelse i ledende miljøer konstituert på tvers av landegrenser, har enkelte også fått impulser og innhentet kunnskap og argumenter som legitimerer engasjementet lokalt.

Felles retorikk hos disse er for eksempel at «det er viktig å løfte blikket», at «det haster, og vi kan [ut]gjøre en forskjell», og at «det er vi som må stå på til tross for treghet og motvilje». Informasjon og opplysning blir sett på som avgjørende virkemiddel; kunnskap om de globale utfordringene vil endre fagpolitikk og praksis.

Felles for pådriverne er også viljen til å spille med på mange plan og i mange ulike fora, og å være åpne for å prøve ut det nye. Profesjonenes samfunnsansvar blir vektlagt; profesjonene forvalter verdier som er relevante for og som blir aktualisert av FN-agendaen. Mange av disse informantene er opptatt av hvordan de skal påvirke «kollektivet» til igjen å påvirke samfunnsutviklingen, det vil si at de vektlegger rollen til Unio og medlemsforbundene som samfunnsaktører.

4.2 Systemtilpasserne

Systemtilpasserne legger vekt på hvordan man skal integrere bærekraftarbeidet og arbeidet med de 17 målene i *pågående* strategier, aktiviteter og praksiser. Disse informantene er mer opptatt av at forandring i tråd med FN-agendaen må gjennomsyre systemet ovenfra enn at det skal skje gjennom profesjonenes påvirkning og even-

tuelle vilje til å bruke makt overfor arbeidsgiver. Påvirkning og samspill er viktig, ikke profesjonsmakt; «maktbruk er et begrep vi ikke liker», er et typisk utsagn.

Ansvar for å nå bærekraftmålene, med andre ord ansvaret for å gjennomføre nødvendige omstillinger, ligger hos dem som har makt til å forme institusjonenes verdigrunnlag, det vil si hos politikere og ledelse. Profesjonene (og særlig forskningsprofesjonen) har stor betydning for å endre verdier, og kan bare bidra til institusjonell omstilling gjennom verdidebatten.

Systemtilpasserne har ikke, som pådriverne, en tendens til å referere til samfunnsutviklingen når de blir spurt om hvordan profesjonene skal bruke egen innflytelse på arbeidsplassene til å fremme bærekraftarbeidet. Å bruke arbeidermakt basert på etisk plikt til å forsvare bærekraftagendaen, blir avvist. Med henvisning til at en ikke liker maktbruk, blir den legale orden gitt forrang; nødvendig omstilling og institusjonsendring må skje gjennom denne.

4.3 Pragmatikerne

Pragmatikerne ser på arbeidet med FN-agendaen i lys av allerede pågående aktiviteter og er mest opptatt av å tilpasse agendaen til det som alt skjer innen profesjonen og på den enkelte arbeidsplass. Selv om kunnskap om bærekraftmålene varierer og stort sett er fraværende som eksplisitt målsetning hos disse informantene, er holdningen at mange av de arbeidsoppgavene de utfører i hverdagen ivaretar mange av de verdiene som ligger til grunn for FN-agendaen (når informasjon om disse blir formidlet eller er innhentet i forbindelse med intervjuet). Det gjelder særlig de sosiale målene om å ta vare på dem som «er langt bak» eller «henger langt etter», bygge ned ulikhet, motarbeide fattigdom og fremme likestilling. Dette er noe, er argumentet, som er bygd inn i profesjonenes etiske grunnholdning.

Spørsmålet om FN-agendaen kan bidra til å styrke det etiske fundamentet til profesjonene og deres rett til å sette foten ned om tiltak eller krav underminerer de sosiale målene, blir besvart med at dette jo allerede er en del av praksis og eksisterende holdninger. FNs autoritet kan være bra, men det er det daglige praktiske arbeidet som teller, inklusive ulike miljøtiltak (som avfallssortering, energisparing, gjenbruk – det vil si tiltak som ofte var igangsatt lenge før bærekraftmålene for alvor ble satt på dagsorden fra 2016).

4.4 Kritikerne

Dette er informanter som ikke ser det helt nye med bærekraftmålene: målene er generelle, alle kan være enige i dem, de har for lite retning og innhold til å påvirke eller endre noe særlig. De kan dessuten bli en tvangstrøye, en unødvendig form for styring, og er i hovedsak illusjonsmakeri om hva FN kan legitimere av aktiviteter. Og hvor er det globale når stater likevel er ansvarlige for implementeringen?

Kritikerne identifiserer FN-agendaen med «toppsjiktet», med politikere, næringslivsledere og toppbyråkrater, som markerer seg med bærekraftnåla i de visuelle mediene, men uten å forklare eller opplyse noe særlig om hva agendaen innebærer i praksis. Referansene til bærekraftmålene framstår som en ovenfra-og-ned-sak, som ledelses- og politikerretorikk det mangler kunnskap og informasjon om, og som har mer politisk-ideologisk betydning enn praktiske konsekvenser for arbeidsliv, profesjonskunnskap, forskningsprioriteringer og samspill mellom de ulike yrkene på grunnplanet.

Alt politikerpratet om de 17 bærekraftmålene tenderer dessuten, ifølge noen av informantene, til å dekke over de reelle problemstillingene, først og fremst at vår

Økonomi er en trussel mot naturmangfold, driver oss til overforbruk av ressurser, og dessuten skaper en enorm skjevfordeling. Når bærekraftmålene ber om fortsatt økonomisk vekst og samtidig skal bekjempe ulikhet og fattigdom, og dessuten skal sikre anstendig arbeid til alle, så henger ikke dette sammen, mener de.

5 Forbundsvariasjon – innsikt fra informantene

Vi finner en miks av de fire informanttypene i alle forbundene. Når vi nedenfor går inn på synspunktene til informantene mer i detalj, trer også forbundenes egenart fram. Et mer omfattende intervjumateriale ville gitt anledning til en mer systematisk sammenlikning av de ulike profesjonenes engasjement, og rom for engasjement, samt gitt oss grundigere innsikt i forholdet mellom profesjonenes kunnskapsorientering, arbeidsorganisasjon og samfunnsforståelse. Det vi presenterer her, er noen foreløpige betraktninger om slike sammenhenger, basert på samtalene med vårt begrensede antall informanter.

5.1 Særtrekk ved informantene i Forskerforbundet

De fleste informantene våre innen høyere utdanning var allerede engasjert i bærekraftrelevant forskning. For dem var den største utfordringen å få temaet bærekraft inn i undervisningen, gjerne basert på et samspill mellom forskning i ulike spesialiserte fag. Nye flerfaglige mastergrader som bygger bro mellom natur- og humanvitenskapene ble nevnt som eksempel på forsøk på å aktualisere FN-agendaen. Vi oppfatter at dette er tiltak som tenderer til å møte motstand, men som også har lyktes ved noen av våre universiteter.²⁹

Inntrykket vårt er at det finnes krefter som dytter på for å få bærekraftmålene inn i undervisning og forskning, men at det også finnes sterke konserverende krefter som stritter imot. Pådriverne er gjerne forskere som arbeider med miljøfaglige eller naturfaglige problemstillinger (naturvitenskap), og i mindre grad personer med samfunns- eller humanvitenskapelig bakgrunn. Men bildet er ikke entydig. Ved ett av Norges største universiteter ble vi fortalt at pådriveren er en administrativt ansatt, og at det er minimalt med oppmerksomhet om FN-agendaen i fagmiljøene; arbeidet med å få bærekraftmålene inn i fagplaner med mer hadde ikke kommet i gang, selv om interessen for temaet var til stede hos enkelte.

Pådriverne innen humaniora og samfunnsfag var opptatt av forskningens kritiske rolle (i motsetning til informantene innenfor naturvitenskap, som var noe mer opptatt av forskning som letter iverksetting av bærekraftmålene). Blant disse informantene ble engasjement knyttet til FN-agendaen uttrykt som et ønske om å bidra til kritisk tenkning, både om ideene bak bærekraftmålene og om målstyring som middel til å drive fram arbeidet innen og mellom stater, og som kritikk av indre motsetninger mellom målene, det vil si at de spriker i mange retninger. Uttrykk som «kritisk distanse», «problematisere» og «håndtere paradoksene i målene», ble brukt. Det

---

²⁹ Ett eksempel er Master i bærekraft ved Det humanistiske fakultet, Universitetet i Bergen. Masterprogrammet «tar for seg hvordan forskere, politikere, lovgivere og andre samfunnsaktører sammen kan bidra til en mer bærekraftig verden.» (Endal 2021)

finnes ikke et målenes mål som kan strukturere de 17 målene til hverandre, eventuelt rangere normene og verdiene de ulike målene bygger på. Eksempelet som ble benyttet, var knyttet til debatten om «grensene for utvikling» vs. målet om økonomisk vekst i BNP-forstand.³⁰ Det at Forskningsrådet har satt bærekraftmålene på dagsorden, bidrar til å skaffe oppmerksomhet om og vekke interesse for mer helhetlig tenkning, ble det sagt.

Noen av oppdragsforskerne vi snakket med, får sitt arbeid definert av profilen og prioriteringene til et institutt eller av mandater eller bestillinger, som for eksempel offentlige utredninger. For disse kan FN-agendaen framstå som en relativt fjern «oppdragsgiver», gitt lokale kontrakts- og relevanskrav. Inntrykket fra samtalen er likevel at FN-agendaen er blitt gradvis mer relevant innen oppdragsforskningen, blant annet gjennom forskernes eget engasjement og påvirkning fra oppdragsgivere. Dette antyder at Forskerforbundet har mulighet til å påvirke innholdet i medlemmenes arbeidshverdag til fordel for bærekraftagendaen.

Ett av Forskerforbundets lokallag hadde tatt initiativ til å bruke bærekraftmålene som organisatorisk prinsipp for å samordne forskningstema og forskergruppene ved sitt forskningsinstitutt, og arbeidet med bærekraftmålene var bygget inn i instituttets strategi. Dette var ikke kun gjort for å skaffe oppdrag med relevans for FN-agendaen, men for å sikre at forskerne inkluderte bærekraftperspektiver i alt sitt arbeid. For den enkelte forsker ved dette instituttet var bærekraftmålene en inspirasjon til å komme ut av silotenkningen, noe som igjen hadde betydning for arbeidet med det enkelte prosjekt og for samarbeid med andre faggrupper. For noen, som alt var involvert i prosjekter som fordret et sektorovergripende blikk, ble bærekraftmålene en viktig inspirasjonskilde og legitimering av arbeid på tvers av gamle sektorgrenser, enten disse var administrativt eller faglig legitimert.

Forskerforbundet forsvarer (på vegne av den enkelte) den akademiske friheten, kunnskapens uavhengige karakter. På den ene siden er dette forstått som et spørsmål om å bidra med analytiske redskaper. Kunnskap om kunnskap blir først og fremst et spørsmål om metode og objektivitet. På den andre siden finner vi dem som er mer opptatt av hvordan kunnskap virker i samfunnet, hvilken kunnskap som er relevant, gitt for eksempel mål satt av arbeidsgiver, oppdragsbestiller eller for den saks skyld bærekraftmålene. Noen få informanter så det derfor som en del av sin akademiske frihet å velge bort bærekraftengasjement, eventuelt uttrykke sin uenighet i at bærekraftmålene skal prege forskningsdagsordenen (slik for eksempel Forskningsrådets utlysninger nå gjør). Pådriverne, på den andre siden (og da særlig innen de naturvitenskapelige fagene), ser den akademiske friheten som en forpliktelse til å jobbe for FN-agendaen. Forskningen må, ifølge dem, hente sin relevans fra bærekraftmålene, og forskningen må bidra til å reformere undervisningen.

Med andre ord, der skeptikerne ser Forskningsrådets og universitets-Norges sterke vektlegging av bærekraftmålene som overstyring av akademikere, eventuelt som innsnevring av forskernes oppdrag, ser pådriverne en ny plattform for kollektivt engasjement. Mer enn hos de to andre profesjonene kommer ulike syn på FN-agendaen til syne blant forskerne. Pragmatikerne, som ser det hele som et spørsmål om å vri pågående forskning til relevans for FN-agendaen, utgjør trolig også en markant stemme. Men det generelle inntrykket vårt er at FN-agendaen er blitt et omdreiningspunkt for hva som er god kunnskap om kunnskap, noe det er store forventninger blant pådriverne om at Forskerforbundet skal følge opp.

---

³⁰ Om grensene for utvikling, se nettsiden til Stockholm Resilience Centre, Stockholm universitet.

Våre informanter blant Forskerforbundets medlemmer var alt i alt godt informert og hadde til dels grundig kunnskap om FNs bærekraftagenda. Likevel hadde de, som antydnet ovenfor, i varierende grad et engasjement for bærekraftmålene. På den ene siden finner vi, som nevnt, dem som mener at FN-agendaen slik den nå blir prioritert (for eksempel av Forskningsrådet og andre institusjoner som finansierer forskning, som departementene, næringslivet, organisasjonene i arbeidslivet, helseforetakene, sivilsamfunnet og så videre), representerer en overstyring av forskningen, på universitetene til og med en trussel mot den akademiske friheten.

På den andre siden finner vi dem som mener at 2030-agendaen gir legitimitet og retning til den mest kritiske og nødvendige forskningen i vår tid, enten det gjelder miljø og natur, liv på land og i havet, eller de sosiale spørsmålene, og da særlig mål 10 Mindre ulikhet. Bærekraftagendaen har nærmest status som menneskerettighetene, uttalte en av informantene. Det er ikke noe en er imot, men derimot noe en stadig må diskutere for å bidra til oppnåelse av. Disse informantene uttrykker skepsis til, endog misnøye med, det de oppfatter å være Forskerforbundets lave engasjementet, men sa også at det har skjedd et skifte, og at forbundsledelsen nå er mer i takt med sitt grunnplan. Til tross for det etterlater informantene seg det inntrykket at Forskerforbundet i større grad kunne brukt sine egne medlemmer («hjernebanken») til å utrede, informere og styrke det organisatoriske arbeidet med bærekraftomstillingen.

De som ønsket å bidra med kunnskap for realisering av bærekraftmålene, så dessuten målene som en anledning til å skape nye faglige forbindelser, flerfaglige møteplasser og gjerne «postfaglige» fag, det vil si bærekraftfag som krysser natur-samfunn-dikotomien. For dem representerte FN-agendaen en anledning til å vise hvordan problemorientert grunnforskning kan gjøres (mer) relevant for andre samsfunnsaktører.

Oppsummert kan vi si at informantene fra Forskerforbundet deler seg mellom på den ene siden pådriverne, gjerne med forankring i faglige interesser, og, på den andre siden, skeptikerne.

5.2 Særtrekk ved informantene i Sykepleierforbundet

Sykepleierprofesjonen har en felles utdanning i bunnen, men har en bred variasjon av spesialutdanning og arbeidsplasser. Våre informanter befinner seg både i kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten, med en overvekt av ansatte innenfor det første feltet. Ulike arbeidsplasser (kommune, helseforetak) gir ulike erfaringer og ulike muligheter for bærekraftengasjement. De som jobber i sykehusene, ser ut til å være i en situasjon som gjør at de faller inn under kategoriene systemtilpassere og pragmatikere. Når inntrykket er at særlig folkehelseansatte oppviser et engasjement for FNs bærekraftagenda, er det fordi den sosiale dimensjonen og folkehelseinteressene blir sett på som sammenfallende. Pådriverne er inspirert av dette sammenfallet, og de ser FN-agendaen som et nyttig bidrag til å aktualisere folkehelseproblemenes kobling til for eksempel miljø, mat, tilgang til rent vann og konsekvenser av miljøødeleggelser. Dette var også tema for Helsedirektoratets førnevnte webinar i fjor, og antyder at helsesektoren og sykepleierne, spesielt i kommunehelsetjenesten, ser helsefremmende arbeid som viktig for integrasjon mellom (mange av) målene.

Men, flere av informantene våre fra NSF's rekker havner i kategoriene systemtilpassere og pragmatikere, ganske enkelt fordi de enten er blitt involvert i arbeidet gjennom deltakelse i «systemet» (for eksempel komitéarbeid eller liknende i kom-

munene som går foran – Trondheim og Asker – eller fordi den daglige arbeidssituasjonen krever det aller meste av tid og ressurser). Typisk er utsagnet om at bærekraft som regel innebærer rasjonalisering og økonomistyring, og argumentet om at bærekraft i FN-agendaforstand bare kan bli tatt alvorlig om styringen av organisasjonen blir endret. Profesjonens bidrag til disse endringene må komme gjennom sterkere deltakelse fra forbundsledelsen, både i form av opplysningsarbeid rettet mot medlemmene og en mer kraftfull tilstedeværelse i det offentlige rom, og ikke minst gjennom de ulike arenaene for forhandling og partssamarbeid.

Sykepleierinformantenes interesse for og arbeid med bærekraftagendaen er i hovedsak knyttet til lederfunksjoner i virksomheten, forbundet, kommunale eller andre politiske sammenhenger. I noen tilfeller ble erfaring med flerfaglig arbeid, møte med andre profesjoner i komiteer og utvalg eller gjennom egne initiativ, framhevet som viktige inspirasjonskilder til bærekraftengasjement. Direkte kommunikasjon mellom profesjonene aktualiserte FN-agendaen, fordi sammenhengen mellom bærekraftmålene ble synliggjort i denne dialogen – det å forstå konsekvensene av egne handlinger for andre fagfolk og fagfelt (bedre), skapte engasjement. De fleste etterlyste mer kunnskaps- og erfaringsutveksling på grunnplanet og deltakelse i de prosessene som leder fram til overordnede politiske beslutninger i eget forbund, samt beslutninger på arbeidsplassen drevet fram av bærekrafthensyn, for eksempel med hensyn til nye måter å jobbe på, ny arbeidsorganisering.

5.3 Særtrekk ved informantene i Utdanningsforbundet

Utdanningsforbundet organiserer lærere på ulike nivåer, fra barnehage til høyere utdanning, med ulik utdanningslengde og -type. Det lærerprofesjonen har felles, er en oppfatning av seg selv både som endringsagent og som bærer av den eksisterende orden, etablert kunnskap og kultur. Når nye verdier og normer sprer seg i samfunnet, blir det lærerprofesjonens oppgave å integrere disse i den etablerte kunnskapen, eventuelt også å endre kunnskapens karakter i tråd med nye verdier, slik pådriverne ser ut til å mene, med referanse til FN's bærekraftagenda og de omstillingene agendaen fordrer (jamfør debatten om nye læreplaner). Med FN-agendaens poeng om at vi nå står overfor et formativt skifte, blir endringsrollen satt i sentrum. Behovet for omstilling for å nå bærekraftmålene og de kravene det stiller til utdanningsfeltet, ble anerkjent av informantene. Hovedutfordringen de så, var knyttet til ressurs- og tidsbegrensninger.

FN-agendaen og bærekraftmålene bidrar på en måte til det arbeidet lærerprofesjonen allerede har gjort en stund med å skape endring i kunnskap og adferd i tråd med miljøproblematikken. I så måte kan hele profesjonen sies å innta rollen som pådrivere.

De fleste informantene ser dessuten ut til å mene at det ikke er noen hindring for at de kan følge opp FN-agendaen som pådrivere lokalt. Når dette skjer, er det, ifølg dem, gjennom konstellasjoner av personlig engasjement, nært samarbeid mellom flere på den enkelte arbeidsplassen (skolen), godt samarbeid med ledelsen, og gjerne i en kommune som også er pådriver og inspirator. En viktig faktor for pådriverne er samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjoner som har engasjert seg i en fag- og undervisningsfornyelse basert på ideer om det transformative skiftet. Ett eksempel er forskningsprosjektet «Utdanning for bærekraftig utvikling» ved NMBU, som er opptatt av praksis og involverer flere videregående skoler og lærebøker relevant for lærerutdanningen, og som illustrerer hvordan forsøksordninger og forskning bidrar til det transformative skiftet i skolen (NMBU u.å.).

De informantene i Utdanningsforbundet som framstår som skeptikere, er først og fremst opptatt av manglende tilrettelegging fra institusjonshold for fagfornyelse, tid til flerfaglig samarbeid og rom for alternative pedagogiske løsninger – som for eksempel læring på tvers av samfunns- og naturfagene fordrer.

Det kan også, ifølge enkelte skeptikere, bli for mye fokusering på bærekraft, som, ifølge dem, dessuten er et uklart begrep, et mangetydig slagord brukt for ulike formål. Systemtilpasserne blant lærerne er mindre argumenterende, ettersom «systemet» åpner opp for og legitimerer fagarbeid i tråd med FN-agendaen, mens pragmatikerne finner at arbeidet med bærekraftagendaen først og fremst handler om ledelsestilrettelegging på arbeidsplassen og i utdanningssektoren mer allment.

6 Avslutning

Samtalene vi har hatt med tillitsvalgte og medlemmer i tre av Unios profesjonsforbund, samt gjennomgang av enkelte skriftlige kilder, gir grunnlag for noen generelle observasjoner og refleksjoner om hvor profesjonene og deres forbund står når det gjelder arbeid med FNs agenda for bærekraftig utvikling. De følger her. Avslutningsvis vil vi også foreslå noen veier som Unio og medlemsforbundene kan ta for å øke trykket på arbeidet med de 17 bærekraftmålene, og klare de omstillingene som må til i årene som kommer.

6.1 Viktige funn

Selv om bærekraft som tema er på vei inn i tariffhandlingene, så er ideer om hvordan bærekraftagendaen kan brukes til arbeidsmiljøutvikling, utforming av bedrifters samfunnsansvar, etisk ansvarliggjøring og eventuelt (i visse situasjoner) bruk av vetorett når det gjelder tiltak eller arbeidsforhold som strider mot intensjonene i målene, lite diskutert. Derimot ser informantene FN-agendaen som en *appell* om å ta samfunnsansvar. Profesjonenes verdier og etikk tilsier aktivitet i tråd med målene, men informantene ser ikke hvordan dette kan omsettes til mer innflytelse over arbeidet eller hevet profesjonell status. Lokalt tillitsvalgte var i stuss da disse temaene ble tatt opp. Inntrykket vårt er at informantene ikke oppfatter profesjonsforbundene som en umiddelbar støtte til deres arbeid for økt arbeidsplassinnflytelse legitimert av bærekraftmålene.

Som en følge av dette, informantene hadde stort sett ikke reflektert over hvorvidt og hvordan bærekraftagendaen eventuelt kan gjøres til en del av lønnsforhandlingene – selv om et tema som miljø allerede ligger på forhandlingsbordet og blant annet er tatt inn i Hovedavtalen i staten.³¹ Få hadde sterke meninger om det hypotetiske spørsmålet (først og fremst knyttet til debatten om ansvarlig konsum og produksjon) om å sette av deler av lønnsgevinsten, forutsatt at motparten også bidro, til et grønt omstillingsfond, et globalt orientert solidaritetsfond, eller liknende. «Grønne tariff» var et forholdsvis ukjent begrep blant våre informanter.³²

Som nevnt foran, hadde enkelte informanter erfart at bærekraftmålene hadde resultert i mer tverrfaglighet og økt samarbeid mellom profesjonene. Alle mente at profesjonene oftere kunne og burde inngå i flerfaglig arbeid og samarbeid på tvers av profesjoner og sektorer, men det var en alminnelig oppfatning at det bare i begrenset grad var anledning til – eller lagt til rette for – dette på arbeidsplassene og i det lokale tillitsvalgtarbeidet. Per i dag legger hverken profesjonene selv, kommu-

---

³¹ I protokolltilførsel nr. 5 heter det: «Partene i staten er enige om at dersom Norge skal nå FNs bærekraftsmål, må staten gå foran, og alle statlige virksomheter må bidra. Partene ønsker videre å bidra til regjeringens handlingsplan for bærekraftmålene.» (Bergsli 2021)

³² Begrepet «grønne tariffavtaler» handler om å inkorporere bestemmelser og tiltak i avtaleverk med sikte på å forbedre miljø og klima og for å fordele konsekvensene eller «kostnadene» av slike tiltak (Bjergene & Hagen 2020).

ner, helseforetak, universiteter eller forskningsinstitusjoner tilstrekkelig vekt på dette, ifølge våre informanter.

Særlig i samtalen med medlemmer av Forskerforbundet ble utfordringene knyttet til samspill mellom målene, hvordan det sosiale spilte, og burde spille, sammen med natur/miljø, løftet opp. De fleste var klar over målenes helhet og problemene som vår økonomiske vekstorientering (og den sterke troen på teknologiske løsninger) kan skape for denne helhetstenkningen og for global solidaritet. Våre store klimafotavtrykk og hva vi skal gjøre med dem, var en forskerutfordring mange kjente på.

Mange informanter mente at profesjonsutdanningene kunne og burde reformeres i tråd med FN-agendaen, spesielt med sikte på å tilføre yrket bedre kunnskap om bærekraftmålene. Det fantes likevel, med unntak av dem som var forskningsmessig involvert i for eksempel lærer- og lektorutdanningene, få konkrete ideer til hvordan dette kunne gjøres.

Kunnskap om sammenhenger mellom det globale og det lokale varierte. Vi ble fortalt at det foregikk internasjonalt solidaritetsarbeid på mange nivåer og steder (i utviklingsland), men FN-agendaens globale karakter, det vil si å agere i Norge på måter som ikke gjør situasjonen verre for mennesker i andre land, var det vanskelig å få konkretisert – med noen viktige unntak knyttet til for eksempel innkjøp.

Det var en gjengs oppfatning at forbundsnivået måtte komme sterkere på banen. Profesjonsforbundene burde bli enda tydeligere og mer synlige i det offentlige ordskiftet, bli mer aktive pådrivere og yte mer støtte til medlemmene i bærekraftarbeidet. Det siste kan innebære å heve bærekraftkompetansen til lokalt tillitsvalgte og ordinære medlemmer, å bistå med å «oversette» bærekraftmålene og gjøre dem forståelige og relevante for medlemmene, og å sikre grønt demokrati på arbeidsplassen, det vil si å sikre lokal medvirkning når bærekraftpolitikk og -tiltak, inkludert nødvendige omstillinger, utvikles og besluttes.

6.2 Unio og bærekraftmålenes framtid

Det samlede inntrykket er at Unio har et grunnlag og et grunnplan som kan spille en avgjørende rolle for iverksettingen av FNs agenda gjennom det profesjonelle engasjementet for de 17 bærekraftmålene. Med unntak av noen skeptikere, mente informantene at Unio og de enkelte forbundene med fordel kunne engasjere seg sterkere når det gjaldt informasjonsarbeid, tilrettelegging for samhandling mellom profesjonene (på ulike nivåer), endring av utdanningene og de forskningsbehov som FN-agendaen reiser med relevans for profesjonenes virke.

Alle forbund har pådrivere som viser et bredt samfunnsengasjement. De har enten en systemtilnærming eller er pragmatiske med hensyn til egen kapasitet og arbeidssituasjon og det arbeidsforholdet de er underlagt. Om profesjonene skal bli viktige(re) i omstillingen, gjelder det å løfte i flokk. Inntrykket er at profesjonene er med, men sjelden som «frontkjempere» som bruker egen innsikt og innflytelse på egen arbeidsplass til å presse fram det transformativt skiftet. Likevel, i samarbeid mellom profesjonene lokalt kan gode omstillingsideer og omstillingspraksiser utvikles, og det er nyttig at noen viser vei (som i Asker, Trondheim, NMBU-arbeidet).

Når det gjelder FN-agendaens globale karakter, skjer det mye initiert av, og som er avhengig av, lokale forhold og personer, men lite som er systematisert i tråd med ideen «handle lokalt – tenke globalt», eller betraktninger om hvordan vi skal sikre vår utvikling og velferd uten at det går ut over andre globalt, eller for den saks skyld framtidige generasjoner. Dette ble likevel oppfattet som en avgjørende utfordring.

Gitt den globale solidariteten som preget informantene og det globale engasjementet i forbundene, er koblingen mellom det lokale og det globale noe som Unio kunne utvikle felles informasjonsmateriell om og politikk rundt.

Som svar på vårt spørsmål, anså flere informanter det som mulig å integrere det øko-sosiale paradigmet (det vil si det sosiale og økologi/miljø som vilkår for økonomisk utvikling) i forhandlingsarenaen. Imidlertid fikk det å koble lønnsforhandlinger til spørsmål om ansvarlig konsum/produksjon, for eksempel ved å erstatte lønn til konsum med lønn til eksempelvis et felles bærekraftfond, liten støtte som et lokalt initiativ – men det fikk bred(ere) støtte som en idé for fremtiden. Dette ville i tilfelle være et nasjonalt anliggende og således en sak for Unio å utvikle en strategi for, gjennom sin rolle som ledende aktør for de høyere utdanningsyrkene. Selv om informantene ga uttrykk for etisk og prinsipiell støtte til en slik utvikling, var den rådende oppfatningen at veien til en slik omfordelingspolitikk må gå via det politiske sentrum, altså framforhandles sentralt gjennom trepartssamarbeidet.

6.3 «Lagging behind»

Det har nå gått seks år siden FNs agenda for et transformativt skifte ble vedtatt, og de aller fleste informantene var innforstått med og innstilt på at omstilling er nødvendig. Selv om vi ifølge all rapportering ligger etter måloppnåelse, var en følelse av hastverk eller «snart-utfor-stupet-holdning» fraværende. Hos pådriverne (og særlig hos de forskningsengasjerte og de som drev med utdanningsforskning, utdanningsreformer og pensumutvikling for skolen) fantes det likevel en forestilling om at FNs bærekraftagenda stiller krav til profesjonskunnskapen, til måten organisasjonsmakt blir brukt på for å gjøre alternativ kunnskap relevant, og til hvordan en skal tilføre kunnskap om de globale utfordringene til arbeidsplasser og arbeidsorganisasjoner. Det som ble ansett som utfordringen, var hvordan bærekraftmålene og kunnskap om de globale utfordringene skal kunne overføres til jobbinnhold og arbeidsprosesser, det vil si «oversettes» og gjøres relevant for folks arbeidshverdag.

De 17 bærekraftmålene utgjør en helhet, en forestilling om en samfunnsutvikling som skiller seg fra den vi har i dag, et transformativt skifte med konsekvenser for innholdet i det profesjonelle arbeidet. Men hvordan disse utdannings- og arbeidslivsrelasjonene skal etableres, er fremdeles uklart for folk. Mange erkjente (og informantene i Asker og Trondheim hadde erfart det) at det påligger profesjons- og fagforbundene et særlig ansvar for å ivareta samspeillet mellom sektorene når de sosiale målene skal forsvares. Koblingene mellom de sosiale og de øko/miljøorienterte målene var det vanskeligere å se hvordan en kunne få til i det daglige arbeidet.

Hvor grunnleggende det transformativt skiftet er, er også et kunnskapsspørsmål som må tas opp i utviklingen av utdanningene. De fleste mente at endring av utdanningene mot større tema og flerfaglig kunnskap var ønskelig. I hvilken grad de ulike målene bygger opp om hverandre, eller er i konflikt, vil være avhengig av hvordan en tenker seg at det transformativt skiftet skal være styrt av de sosiale og øko/miljø-målene, hvilken vetomakt disse har overfor økonomiske mål og de krefte som ønsker å opprettholde den etablerte utviklingsmodellen (vekst og velstand). Dette representerer utfordringer for utdanningene som det i liten grad har vært tid og kapasitet til å reflektere over, annet enn av dem som har dette som jobb (i utdanningsforskningen).

Samspeillet mellom helse- og utdanningsmål, og mellom disse og andre mål, illustrerer poenget med at bærekraftmålene henger sammen, og vi hørte flere eksempler

på verdien av sektor- og fagovergripende interaksjon på grunnplanet. Og det ble etterlyst mer av dette. Men vi hørte også om hvordan bærekraftmålene kan stå i motsetning til andre mål vi setter oss, for eksempel økonomisk vekst, effektivisering av arbeidet og markedsføring av (i hovedsak offentlige) tjenester. Alle virket godt informert om hvordan vårt forbruk av (ikke fornybare) ressurser og energi truer det globale miljøet, eventuelt også underminerer vilkårene for utvikling i sør. Men konsekvensen av denne innsikten for profesjonenes kunnskapsbase og dermed yrkesutøvelse var det lite tenkning omkring. En rekke forskere engasjert i miljø-, natur-, og ulikhetsforskning ser det som viktig at forskerfellesskapet bidrar på dette punktet. Forskerforbundet burde kunne bli en sentral aktør i omformingen av profesjonskunnskapen i samspill med profesjonene selv og dem som står for utdanning av profesjonene.

Og som en informant minnet oss om, her ligger også utfordringen for ledelsen av profesjonsarbeidet,

som skal operasjonalisere resultatene av forskningen/kunnskapen. [...] Kanskje særlig innen sykepleie møter profesjonsutøverne de helt praktiske konsekvensene av bærekraftarbeidet, særlig om de har ledere som faktisk leder an. Eksempelvis: bruk av engangsutstyr, tilgang på smittevernustyr, trygg håndtering av farlig avfall, import av helsepersonell fra fattige land, rettferdig fordeling av ressurser (for eksempel covid-19-vaksine), økt sentralisering som gir økt reiseaktivitet/pendling og så videre.

Alt dette reiser spørsmål om hvordan fag og forskning innen akademia blir organisert rundt tema som er overgripende. Og i hvilken grad forskersamfunnet tar på alvor den problemorienterte forskningen som FN-agendaen etterspør. Universiteter og forskningssentre er avhengig av spesialisert kunnskap, og FN-agendaen er avhengig av at spesialiseringene settes inn i nye sammenhenger, at de globale utfordringene fører til nye måter å kombinere kunnskap på (Frodeman 2014).

Forskersamfunnet ser ut til å være delt i synet på hvordan en skal nærme seg en slik fler- eller postfaglig situasjon – enten nedenfra gjennom forskerinitiativ, eller gjennom mer organisert styring, slik Forskningsrådet legger opp til ved å koble prosjektbevilgninger til bærekraftrelevans.

På det generelle plan er det et uttrykt forskningsideal at kunnskap som er i tråd med bærekraftagendaen tar utgangspunkt i samspillet og helheten som målene utgjør. Det betyr at de sosiale bærekraftmålene om fattigdom, ernæring og sult, helse, utdanning, kvinner og familie, ulikhet og godt styresett (mål 1, 2, 3, 4, 5, 10 og 16) blir sett i sammenheng med målene for miljømessig bærekraft (mål 6, 7, 13, 14 og 15). I avveiningen av målene mot hverandre («trade-offs») vil premissene for de økonomiske målene (mål 8, 9, 11 og 12) bli satt. Utfordringen både for forskning og profesjonenes arbeid er hvordan disse avveiningene skjer. Og, som om ikke dette er komplisert nok: hvordan kan vi handle lokalt på måter som (i det minste) ikke gjør det verre for andre å realisere målene, men helst gjør vilkårene bedre for bærekraftig utvikling i land som «henger etter»?

6.4 En bærekraftig samfunnsutvikling – den store utfordringen

Inntrykket vårt er at det er enighet om «den store utfordringen», men at et samlet organisasjonsarbeid rundt denne bare så vidt er kommet i gang. Nedenfor vender vi tilbake til noen av spørsmålene vi benyttet som utgangspunkt for våre samtaler med

medlemmene i Norsk Sykepleierforbund, Utdanningsforbundet og Forskerforbundet for å utdype dette.

Når det gjelder spørsmålet om profesjonene er klare over sin betydning og (dermed) sitt ansvar for gjennomføring av bærekraftmålene og den omstillingen som trengs, er svaret at det er et stort sprang mellom forbundenes sentrale retorikk og det lavere tillitsvalgtsjiktet (og medlemmene). Inntrykket er at det er systemtilpasserne som fremdeles har hegemoniet, og at det i liten grad finnes et grunnplan i dialog med profesjonsforbund og arbeidsgivere om profesjonenes rolle. Likevel, der det finnes pådrivere, ser vi spor av endring, særlig når disse samhandler med sektorinteresser som jobber i samme retning – eksemplifisert i vårt materiale med Trondheim kommune, Asker kommune og Helse Sør-Øst.

Vi finner videre et ønske om mer strategisk integrasjon mellom forhandlingsrollen til profesjonen (både i partssamarbeidet og lønnsforhandlingene) og kunnskapsstrategiene. Hvordan kan kunnskap om bærekraftmålene, integrert i utdanningen, danne grunnlag for nye typer krav og nye former for partssamarbeid? På dette punktet blir det snakk om prøving og feiling i tiden framover.

Svar på spørsmål om hvordan bærekraftmålenes globale innretning preger profesjonenes lokale (nasjonale) bærekraftarbeid, viste at selv om dette er noe de fleste tenker på, så var de globale utfordringene lite integrert i kollektive strategier med virkning nedover på arbeidsplassene.

Den etablerte utviklingsmodellen ser derfor fremdeles ut til å ha hegemoni, det vil si den preger vilkårene for det profesjonelle arbeidet og samspillet mellom profesjonene. Den alternative utviklingsmodellen eksisterer i beste fall som fragmenter, som tiltak her og der som peker framover når samspillet mellom profesjonene og arbeidsorganisasjonen for bærekraftarbeidet er til stede.

Så kanskje har systemtilpasserne rett? At det er snakk om en systemendring som profesjonsforbundene kan støtte opp om, men at ansvaret for omstilling må ligge (i demokratisk arbeid) i politikken og forvaltningen? Om det er slik, vil mye av ansvaret for endring i adferd og nødvendig kunnskap for å legitimere omstillingen ligge på forbundsnivået.

I sum er som nevnt FNs agenda med de 17 bærekraftmålene blitt kalt den økososiale utviklingsmodellen, til forskjell fra en ensidig BNP-orientert vekstmodell. Det bærekraftige ligger i at sosial rettferdighet og miljø- og øko-hensyn blir gitt forrang. Generelt betyr dette, som systemtilpasserne mener, at politikkområder og sektorer må samhandle bedre og på andre måter enn tidligere. For profesjonene innebærer det samhandling med andre profesjoner på alle nivåer, fra arbeidsplass til kunnskap og forskning. Flerfaglige interaksjonsformer blir nødvendig for å få fram hvordan de enkelte faggruppene og arbeidsplassene skaper vilkår for, er avhengig av – eller kan komme i motstrid til – arbeidet innen andre sektorer. Profesjonsforbundene har således et viktig ansvar for den nødvendige samordningen mellom bærekraftmålene, og har erfart viktigheten av dette der de har hatt møteplasser med innflytelse. Dette arbeidet – denne deltakelsen – representerer også en styrke for demokratiets evne og vilje til å ta FN-agendaens utfordringer på alvor.

6.5 Sluttord – innspill til forbundenes bærekraftarbeid

Om arbeidet med bærekraftmålene skal få oppslutning, må profesjonene styrke sin innvirkning både som kunnskapsaktører og yrkesutøvere, det vil si kombinere profesjons- og organisasjonsmakt. Det mangfoldet av aktører som med entusiasme har skapt FNs 2030-agenda, forventer iverksettelse av målene gjennom staters politikk

og forvaltning, men også gjennom engasjement i arbeidslivet, det sivile samfunn og demokratiet. Dette fordrer at profesjonene blir del av omstillingsarbeidet for å sikre den øko-sosiale utviklingen vi alle er avhengige av. Bærekraftmålene representerer en etisk plikt overfor kommende generasjoner, men også overfor borgerne generelt, og de bygger på og fremmer demokratiske verdier (menneskerettigheter, klimarettferdighet, omstillingsrettferdighet, ingen skal utelates).

Vilkårene for realisering av den øko-sosiale utviklingsstrategien hviler på de enkelte medlemsforbund og Unio som fellesforbund, men også på medlemmenes evne til å følge opp og den enkelte yrkesutøvers etiske forpliktelser.

Etter at vi hadde skrevet ferdig rapporten, uttrykte Unio og referansegruppen et ønske om at vi skulle foreslå noen tiltak som kan være med på å drive Unios og medlemsforbundenes arbeid med de 17 bærekraftmålene framover. Alle innspillene som følger nedenfor, har forankring i arbeidet med rapporten og kan spores tilbake til en eller flere av informantene. Flere følger mer eller mindre direkte av poenger i rapporten, og vil således på mange måter kunne fungere som en slags oppsummering. Noen av forslagene ligger nært opptil, bygger på eller er overlappende med hverandre. De kunne åpenbart vært langt mer konkrete, men det er vårt håp at de angir retninger som Unio og dets medlemsforbund vil finne det verdt å følge, tema-felt som det kan utvikles politikk og mer konkrete tiltak på.

Drive opplysnings- og skoleringsarbeid

Til tross for at det er gått seks år siden FN's bærekraftagenda og de 17 bærekraftmålene ble vedtatt, er det behov for systematisk opplysnings- og skoleringsarbeid om agendaen, inkludert informasjon om hvorfor profesjonene har et medansvar for iverksettingen av den. Samtalene våre identifiserte kunnskapshull selv hos noen av dem som arbeidet med bærekraft og bærekraftrelaterte problemstillinger, men særlig tillitsvalgte på arbeidsplassene og ordinære medlemmer etterspurte slikt materiale.

Samle inn, systematisere og dele bestepraksiseksempler

Unio og medlemsforbundene kan ta ansvar for å samle inn og systematisere gode eksempler på hvordan det jobbes med bærekraftmålene i organisasjonene, overfor medlemmer og på arbeidsplassene, samt i det offentlige rom eller på andre måter. En slik «database» og læringsplattform vil kunne være nyttig for opplysnings- og skoleringsarbeidet i regi av Unio og forbundene, og noe som tillitsvalgte og medlemsmassen burde kunne benytte på eget initiativ.

Styrke samarbeidet mellom forbundene lokalt

Når flere av Unios forbund samarbeider for å få økt innflytelse i kommunale beslutninger og på (andre) arbeidsplasser, oppnås også bedre resultater. Gjensidig læring om og av hverandre er særlig relevant når det gjelder bærekraftarbeidet. Bærekraftagendaens mange mål og den sterke koblingen og sammenhengen mellom dem, gjør koordinering og samarbeid mellom Unio-forbundene både inspirerende og nødvendig. Men slikt samarbeid vil selvsagt også i noen sammenhenger by på utfordringer.

Dra veksel på grunnplanets kunnskap og erfaringer i forbundets strategiske arbeid

Det er selvsagt ikke bare god praksis som fører til læring. Ikke bare når lokalt bærekraftrelatert arbeid lykkes, men også når tillitsvalgte møter motstand, høstes det nyttig erfaring. Unio og forbundene bør i den grad det er mulig, gitt ressurser og arbeidssituasjon for de tillitsvalgte og deres evne til å «rapportere oppover», nyttiggjøre seg informasjonen fra tillitsvalgte på alle nivåer i sitt strategiske arbeid.

Innlemme flere bærekraftrelevante spørsmål i forhandlingsarenaen

«Tarifforhandlinger er mer enn lønnsforhandlinger». FN-agendaen og de 17 målene legitimerer en rekke tema og saker som kan fremmes gjennom forhandlinger (for eksempel klimavennlige reiser og CO2-reduserende tiltak, innkjøp av varer og tjenester, bruk av matressurser, materialbruk, sosiale skjevheter, kjønnsdiskriminering og kompetanseutvikling). Unio kan konkretisere bærekraftagendaen til saker og mål som i større grad bør kunne bli gjenstand for forhandlinger og tas inn i trepartssamarbeidet.

Styrke tillitsvalgtes medvirkning i bærekraftsspørsmål

Arbeidet med å nå bærekraftmålene vil måtte føre til omstillinger. Det er viktig at Unio og medlemsforbundene bidrar til å sikre og styrke tillitsvalgte og alminnelige medlemmers adgang til å være med å diskutere og påvirke hvordan slike omstillinger foregår på den enkelte arbeidsplass. Flere av informantene var opptatt av medbestemmelsesretten og fortalte at de kom (for) sent med i bærekraftdiskusjoner i sin virksomhet.

Styrke verneombudene

Unio kan arbeide for at rollen til verneombudene styrkes, slik at de i større grad enn i dag kan «sette foten ned» når arbeidsplasser og arbeidsorganisering bryter med intensjonen i bærekraftmålene.

Styrke det profesjonelle kunnskapsgrunnlaget for flerfaglig samarbeid og forståelse

Unio og forbundene bør jobbe for endringer i kunnskapsgrunnlaget for profesjonene, slik at nye generasjoner av profesjonsutøvere bedre kan bidra til det store skiftet mot en øko-sosial omstilling. Det bør arbeides mer intenst med utdanningsinstitusjonene, de som underviser og forsker. Omstillingen innen utdanningene krever et søkelys på flerfaglige innsikter, kanskje også nye typer fag, som gjør at profesjonsutøverne bedre forstår bærekraftmålenes helhet og samspill. Kurs og etterutdanning, gjerne av det tverrfaglige slaget, og som det allerede finnes noen av, må vektlegges mer, slik at også dagens yrkesutøvere får bærekraftfaglig påfyll. Til sammen vil økt oppmerksomhet om bærekraft i ulike typer utdanningsløp tjene til å integre bærekraftagendaens kunnskapsutfordringer bedre i profesjonene.

I tråd med, eller forlengelse av, forslaget om å samle inn bestepraktis eksempeler, kan Unio og medlemsforbundene også bygge opp en oversikt over forskere og undervisere som har særlig gode og relevante kunnskaper om bærekraftagendaen, og som Unio og forbundene kan dra veksel på i sitt arbeid. Slike personer kan bidra til å utforme en relevant forskningsagenda som styrker profesjonenes kunnskapsgrunnlag og rolle, bidra som eksperter, undervisere, rådgivere og så videre.

Delta aktivt i det offentlige ordskiftet

Unio stilte krav om at bærekraftagendaen skulle bli del av en bred offentlig debatt, at Stortinget og demokratiet generelt burde bli engasjert, og at det burde utarbeides en stortingsmelding. Det siste målet er nådd i og med at Meld. St. 40 (2020–2021) «Mål med mening: Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030» kom 23. juni i år. Det er derfor viktig at Unio følger opp egne råd og blir en kraftfull stemme i det offentlige ordskiftet, for eksempel i relasjon til stortingsmeldingen.

Unio må i det offentlige ordskiftet framheve kunnskapsyrkenes bidrag til iverksetting av agendaen, noe som blant annet kan gjøres ved engasjement knyttet til Norges rapportering av bærekraftmålene til FN. Videre bør Unio understreke at de utdanningsgruppene de organiserer har et stort ansvar og et samfunnsmandat for å fremme bærekraftmålene og arbeidet med disse.

Styrke tilliten til det profesjonelle skjønn

Utdanning, helse og forskningsbasert kunnskap blir sett på som viktige forutsetninger for god samfunnsutvikling. Bærekraftmålene med sine sammensatte krav forutsetter tillit til det profesjonelle skjønn og erfaringsbasert læring. Men en del profesjonsutøvere i utdannings-, helse- og forskningssektoren føler seg lite verdsett. Detaljstyring, ledelseskontroll og effektivitetskrav underminerer rommet for profesjonelt skjønn og individuell kreativitet.

Unio og arbeidet med tillitsreformen kan, om Unio integrerer problemstillingene fra bærekraftagendaen, skape større forståelse for betydningen av skjønnet til den enkelte profesjonsutøver og verdien av å lære av de ulike lokale erfaringene som profesjonene høster gjennom sine forsøk på å få til endring for å nå bærekraftmålene.

Styrke kunnskapen om behovet for nasjonal og global omstilling – og sammenhengen mellom disse

FNs bærekraftagenda ber om et transformativt skifte, som innebærer endringer i vår utviklingsmodell og alternative utviklingsmål. For å styrke forståelsen av FNs agenda, kan Unio og forbundene fremme en debatt blant tillitsvalgte og medlemmer om hvilke verdier en øko-sosial utviklingsmodell bør fremme.

Bærekraftmålene er globale og forutsetter at vi endrer vår utviklingsmodell, slik at vi ikke blokkerer for andre lands og regioners mulighet til å oppfylle bærekraftmålene. Våre store fotavtrykk må reduseres om de som har lavere ressursbruk skal kunne bedre sine kår. Unio bør delta i diskusjonen om hvordan den øko-sosiale utviklingsmodellen, slik vi utvikler den i vårt samfunn, kan bidra til global rettferdighet innenfor rammene av tilgjengelige og reproduktive ressurser.

Litteratur

- A Planet for Life (u.å.). *The three dimensions of sustainable development and SDGs*.
<http://regardssurlaterre.com/en/node/19863>
- Asker kommune (2020, 22. januar). *Rapport fra pilotprosjekter i Asker kommune. Erfaringer, anbefalinger og eksempler fra hvordan syv av kommunens virksomheter har jobbet med bærekraft*.
- Asker kommune (2021, 2. juli). *FNs bærekraftsmål*. <https://www.asker.kommune.no/asker-mot-2030/fns-barekraftsmal/>
- Auestad, I. (2018). *Forskerforbundet bør jobbe for bærekraftig utvikling og klimaomstilling*.
<https://www.forskerforbundet.no/om-oss/innlegg-i-forskerforum/innspill-fra-hovedstyret/forskerforbundet-bor-jobbe-for-barekraftig-utvikling-og-klimaomstilling/>
- Bergsli, A. T. (2021, 27. januar). *Knoppskyting etter ti års spiring for grønne tariffavtaler*. Unio.
<https://www.unio.no/perspektiv/unio-perspektiv-2021-1/knoppskyting-etter-ti-ars-spiring-for-gronne-tariffavtaler/>
- Bjergene, J. O. & Hagen, I. M. (red.) (2020). *Grønne tariffavtaler*. Gyldendal.
- Blikstad-Balas, M. & Solbu, K. R. (red.) (2019). *Det (nye) nye norskfaget*. Fagbokforlaget.
- Endal, I. (2021, 5. februar). *Master i bærekraft – et stadium for fremtiden*. Det humanistiske fakultet, Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/hf/142287/master-i-b%C3%A6rekraft-%E2%80%93-et-stadium-fremtiden>
- Finansdepartementet & Utenriksdepartementet (2017). *One year closer. Norway's progress towards the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Status report 2016*.
- FN (2015, 21. oktober). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.
https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
- FN (2020, november). *UN Research Roadmap for the COVID-19 Recovery. Levering the Power of Science for a More Equitable, Resilient and Sustainable Future*.
- FN (u.å.). *Voluntary national reviews*. Sist lest 25. oktober 2021.
<https://sustainabledevelopment.un.org/vnrs/>
- FN-sambandet (2021, 21. oktober). *FNs bærekraftsmål*. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- Forskerforbundet (2014, 7. november). *Innspill til ny hovedstrategi for Norges forskningsråd*.
<https://www.forskerforbundet.no/var-politikk/uttalelser/arkiv/2014/ny-hovedstrategi-for-norges-forskningsrad/>
- Forskerforbundet (2018). *Verdiplattform*.
- Forskerforbundet (2020a). *Forskerforbundets innspill til regjeringens handlingsplan for bærekraftsmålene*. <https://www.forskerforbundet.no/var-politikk/uttalelser/2020/handlingsplan-for-barekraftsmalene/>
- Forskerforbundet (2020b). *Klima, miljø og bærekraft*. <https://www.forskerforbundet.no/var-politikk/klima-miljo-og-barekraft/>
- Forskerforbundet (u.å.-a). *Vår politikk*. Sist lest 25. oktober 2021.
<https://www.forskerforbundet.no/var-politikk/>
- Forskerforbundet (u.å.-b). *Fakta om Forskerforbundet*. Sist lest 25. oktober 2021.
<https://www.forskerforbundet.no/om-oss/fakta-om-forskerforbundet/>
- Forskningsrådet (2017, august). *Forskning for bærekraftig samfunns- og næringsutvikling. Forskningsrådets strategi for bærekraft 2017-2020*.

- Frodeman, R. (2014). *Sustainable Knowledge. A Theory of Interdisciplinarity*, Palgrave Macmillan.
- Ghosh, A. (2019, 7. november). *Tid for eit klimapolitisk taktskifte*. Utdanningsforbundet. <https://www.utdanningsforbundet.no/nyheter/2019/tid-for-eit-klimapolitisk-taktskifte/>
- Helsedirektoratet (2018, august). *Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling. Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken*.
- Helsedirektoratet (2020, 16. november). *På vei mot en mer klimatilpasset og bærekraftig helsetjeneste (webinar)*. <https://www.helsedirektoratet.no/konferanser/pa-vei-mot-en-mer-klimatilpasset-og-baerekraftig-helsetjeneste-webinar#program>
- Helse Vest (2019). *Nasjonal miljø- og klimakonferanse for helseforetaka 2019*. <https://helse-vest.no/arrangementer/nasjonal-miljo-og-klimakonferanse-for-helseforetaka-2019-2019-03-20>
- Helse Vest (2020). *Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar 2020*.
- High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) (2020). *The High-level Political Forum on Sustainable Development*.
- High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) (u.å.). Lest i januar 2021. <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>
- International Council of Nurses (ICN) (2019, 1. juli). *Data, Dialogue, and Decision – Investing in Nursing can help achieve Sustainable Development Goals*. <https://www.icn.ch/news/data-dialogue-and-decision-investing-nursing-can-help-achieve-sustainable-development-goals>
- Kolstø, J. C. (u.å.). *Klima, miljø og bærekraft*. Unio. Sist lest 25. oktober 2021. <https://www.unio.no/politikk/klima-miljo-og-baerekraft/>
- Lund, K. S. & Gabrielsen, H-C. et al. (2017, 22. november). *Sammen for bedre klima*. Dagsavisen. <https://www.dagsavisen.no/debatt/2017/11/22/sammen-for-bedre-klima/>
- Lundberg, A. K., Bardal, K. G., Vangelsten, B. V., Reinart, M. B., Bjørkan, M. & Richardson, T. (2020). *Strekk i laget: en kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging*. Nordlandsforskning, NF rapport nr. 7/2020.
- Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) (u.å.). *Utdanning for bærekraftig praksis ('UBU i praksis')*. <https://www.nmbu.no/fakultet/realtek/om/seksjoner/sll/skolesamarbeid/universitetsskoler/forskning/node/35461>
- Norsk Sykepleierforbund (NSF) (2020, 15. oktober). *Enighet om meklingen for Oslo kommune*. <https://www.nsf.no/nyheter/tariffomrade-oslo-kommune/enighet-i-meklingen-oslo-kommune>
- Norsk Sykepleierforbund (NSF) (u.å.-a). *Faggrupper*. <https://www.nsf.no/faggrupper>
- Norsk Sykepleierforbund (NSF) (u.å.-b). *Styrende dokumenter*. Sist lest 21. oktober 2021. <https://www.nsf.no/om-oss/styrende-dokumenter>
- Nymo, T. P. (2020, 20. mars). *Klima- og miljøtiltak på arbeidsplassen – ressurshefte for tillitsvalgte*. Ressurshefte 3/2020. Utdanningsforbundet.
- Regjeringen (2021a, 8. januar). *Klimaplan for 2021–2030*, Meld. St. 13 (2020–2021).
- Regjeringen (2021b, 23. juni). *Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*, Meld. St. 40 (2020–2021).
- Regjeringen (u.å.). *Bærekraftsmålene*. Sist lest 25. oktober 2021. <https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-baerekraftsmal/id2590133/>
- SDG-konferansen (2021). *Bærekraftskonferansen i Bergen*. Universitetet i Bergen. Sist lest 21. oktober. <https://www.uib.no/sdgkonferansen>
- Tilbury, D. (2018). *Ten years of education for Sustainability in Higher Education*. UNESCO Commission Report for the Decade in Education for Sustainable Development. https://www.researchgate.net/publication/324828998_Ten_Years_of_Education_for_Sustainability_in_Higher_Education_UNESCO_Commissioned_Report_for_the_Decade_in_Education_for_Sustainable_Development_DESD.

- Trondheim kommune (u.å.). *Om bærekraftssenteret*. Sist lest 21. oktober, 2021.
<https://www.trondheim.kommune.no/aktuelt/om-kommunen/bk/barekraft/barekraftssenteret/om-barekraftssenteret/>
- Unio (2017, 5. desember). *En Unio-politikk for realisering av FNs bærekraftsmål*.
- Unio (2018). *Unios politiske plattform*.
- Unio (2019). *ILO 100 år. 1919-2019*. <https://www.unio.no/ilo-100-ar/>
- Unio (2020, 11. november). *Unios innspill til regjeringens handlingsplan for bærekraftsmålene*.
- Unio (2021, 8. januar). *Unio: Glad for klimaplan, men partene i arbeidslivet må med*.
<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/unio-glad-for-klimaplan-men-partene-i-arbeidslivet-ma-med?publisherId=90188&releaseId=17898810>
- Utdanningsforbundet (2016). *FNs bærekraftsmål – 17 mål for en bærekraftig utvikling*. Faktaark 2016:3.
- Utdanningsforbundet (2019a). *Sentralstyrets årsmelding 2018*.
- Utdanningsforbundet (2019b). *Vi utdanner Norge 2020-2023*.
- Utdanningsforbundet (u.å.). *Debattheft om klima og bærekraftig utvikling*.
- Utdanningsdirektoratet (u.å-a). *Fagfornyelsen*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/>
- Utdanningsdirektoratet (u.å-b). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*.
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob>
- Verdens Helseorganisasjon (WHO) (2016). *Shanghai Declaration on promoting health in the 2030 Agenda for Sustainable Development*.
- Wedde, E. (2021, 8. februar). *Klima og bærekraft – resultater fra en undersøkelse blant medlemmer og tillitsvalgte*. Utdanningsforbundet. Rapport 1/2021.
- Aaslid, B. E., Harsvik, T. & Convery, I. (2019). *Utdanning for bærekraftig utvikling*. Utdanningsforbundet, Temanotat 4/2019.

Annex 1 Intervjuguider

Det ble benyttet en liste med spørsmål, eller «intervjuguide», for samtale med informantene i de tre Unio-forbundene. Intervjuguiden utviklet seg litt etter hvert, men de ulike versjonene dekker de samme temaene. Nedenfor følger tre varianter av guiden, én for hvert av forbundene.

Spørsmål til tillitsvalde og ordinære medlemmar i Sykepleierforbundet

Introduksjon

Verden skal bli betre gjennom at all politikk og verksemd i alle land skal rettas mot å nå FNs berekraftsmål. De 17 måla- og heile 169 delmål-dekker områder som miljø og klima, helse, sosiale forhold, og økonomi. Eit sentralt punkt er at måla heng saman og må sjåas under eitt, sånn at arbeidet med eit bærekraftsmål ikkje undergraver innsatsen for å nå eit anna mål. Samarbeid står sentralt (mål 17).

Vi vil gjerne høre din meining om berekraftmåla og finne ut om, og eventuelt korleis, det vert arbeid med berekraftmåla på din arbeidsplass. Vi vil også ta opp forholdet mellom berekraftmåla og din profesjon.

Presentasjonsrunde

Spørsmål

Nokre spørsmål er meir relevante for tillitsvalde, og eit spørsmål i kursiv går berre til tillitsvalde.

Kunnskap–kva folk veit om berekraftmåla og kor kunnskapen kjem frå.

- Kor mye veit du om berekraftmåla?
- Kor har du fått informasjon om dei frå? Skaffa på eige hand, gjennom fagforeiningsarbeid, på arbeidsplassen, gjennom media, på annan måte?
- Er det eit eller nokre av måla du kjenner betre enn andre, og i tilfelle kva for eit/nokre? Kva har det seg at du veit meir om dette målet/desse måla?
- Snakkar dykk om berekraftmåla på arbeidsplassen, og knytt til arbeidet dykkar? I kva grad? Korleis?

Engasjement rundt berekraftmåla–kva folk gjer (og kan tenke seg å gjere).

- Har du opplevd at leiinga, tillitsvalde/forbundet ditt eller andre på arbeidsplassen har tatt opp spørsmål knytt til berekraftmåla; betre helse, likestilling, ulikskap, anstendig arbeid (og anna; t.d. miljørelaterte spørsmål³³ som energibruk, handtering av søppel, resirkulering)?

---

³³ Mål 12: Sikre berekraftige forbruks- og produksjonsmønstre.

- Har du nokon gong blitt (direkte) involvert i arbeid som har med berekraftmåla å gjere på din arbeidsplass/gjennom arbeidet ditt? Korleis er dette arbeidet organisert? I kva grad er dette arbeidet profesjonsspesifikt? Finst det samarbeid på tvers av avdelingar og yrker/profesjonar?
- Om din arbeidsplass har tatt opp arbeidet med berekraftmåla, på kva måte deltek du som tillitsvagt i dette arbeidet? Om ikkje; kvifor?
- Arbeid kan vere relevant for berekraftmåla utan at det presenteras som det, utan at det gjerer ein eksplisitt kobling mellom måla og arbeidet. Gjer du noko arbeid av dette slaget, eller veit du om noko slikt arbeid som kollegaer gjer? Om ja, kva slags arbeid?
- Har du tatt initiativ til å arbeide med berekraftmåla på din arbeidsplass? Om du tar initiativ, eller kan tenke deg å gjere det, ser du behovet for samarbeid med andre (profesjonar)? Kvifor/ kvifor ikkje? Korleis kan det gjerast?
- Har arbeidsplassen din styrande dokument/strategiar/arbeidsplanar som har tatt opp berekraftmåla? Om så; har du vore med på/blitt konsultert i utarbeidinga av slike dokument/handlingsplanar?
- Har du/den lokale fagforeininga tatt initiativ til arbeid med berekraftmåla, eller arbeid som er inspirert av eller er relevant for måla?
- Er du eller (andre) tillitsvalde (i din fagforeining?) involvert i berekraftrelatert arbeid i t.d. kommunale organ, komitear, utval oppnemnd av leiinga eller andre autoritetar enn profesjonen/arbeidsplassen?
- Tenker du at initiativ og strategi for arbeidet med berekraftmåla bør vere ei forbundssak?
- Kva veit du om forbundets engasjement på dette området?
- Bør ein bruke forhandlingskanalen (tariff-forhandlingane) til å fremme krav relevante for berekraftagendaen? Om ja, kva krav syns du er relevante gitt din arbeidssituasjon og arbeidsplass?
- Har du på andre måtar enn via arbeidsplassen–t.d. i lagsarbeid/frivillig sektor eller i kommunale utval–blitt engasjert i arbeid omkring berekraftmåla? Korleis er dette arbeidet organisert?
- Finst det samarbeid på tvers av avdelingar/nivå, verksemdar/arbeidsplassar (for eks. sjukehus, pleieheim, skule) og yrker/profesjonar?

Berekraft og sjukepleiarprofesjonen–kva folk meiner

- Bør din profesjon og/eller ditt fagforbund vere ein pådrivar i berekraftarbeidet? Korleis?
- Bør arbeidsgjevarar ta det meste av ansvaret når det gjeld å imøtekome krava om ein berekraftig utvikling og oppfylle berekraftmåla?
- Kva støtte, om noko, for ditt profesjonsarbeid ser du i berekraftmåla? Meiner du at profesjonsarbeidet, kunnskapsgrunnlaget til profesjonen bør endre seg på noko vis for betre å vere i samsvar med intensjonen bak berekraftmåla? Treng utdanninga for din profesjon å endre seg? Kvifor? Korleis?

Berekraftmåla sett i samanheng/under eit-folks oppfatningar

- Berekraftmåla er globale, og handlingar lokalt skal bidra til å fremme måla innan alle land, globalt. Er det rom for slike globale resonnement og handlingar på din arbeidsplass, i din profesjon? På kva måte kan lokale handlingar ha tyding for global solidaritet?

- I kva grad tenker du at berekraftmåla heng saman/spelar sammen, og i kva grad er det spenningar og konflikhtar mellom dei ulike måla? Finnes det eksempel på det i ditt arbeid?

Spørsmål til tillitsvalde og ordinære medlemmar i Utdanningsforbundet

Presentasjon av prosjektet og av Fafo/intervjuarar.

Spørsmål/tema

- Presentasjon av intervjuobjektet/tillitsvalde.
- Berekraftsproblematikken; kunnskap og engasjement (personleg og fagleg og i ulike samanhengar).
- FNs berekraftagenda. Eventuelle innsikter i denne?
- Om arbeid og engasjement (som tillitsvald) relevant for berekraftsproblematikken/arbeidet med berekraftig utvikling?
- Læreplanen (rammeplanen i barnehagane) legg vekt på berekraftig utvikling. På kva måte følgjer du opp denne omlegginga (som tillitsvald)?
- Kva eventuelle barrierar opplever du ndg. å følgje opp berekraftig utvikling (i di rolle som tillitsvald)?
- Kva ansvar meiner du arbeidsgjevar har når det gjeld å følgje opp berekraftig utvikling? (Kva innverknad har du som tillitsvald for lærarprofesjonen?)
- Meiner du at det er ressursar nok (tid, pengar, personale) stilt til disposisjon av arbeidsgjevar til å følgje opp ideane om berekraftig utvikling slik dei er nedfelt i dei nye læreplanane?
- Forholdet til skule-/barnehage-administrasjonen og myndigheitene elles når det gjeld å sette i verk berekraft i utdanning – kva støtte har berekraftproblematikken?
- Korleis meiner du arbeidsgjevar/skule-/barnehageeigar/administrasjonen handlar i samsvar med det som er nedfelt/skrevet i læreplanen?
- Dei globale berekraftmåla (dei 17 måla) seier at ein skal sjå det sosiale, miljø og naturspørsmål og økonomi i samheng; det same gjer dei nye læreplanane (rammeplanane i barnehagane?). Korleis tenker du at slik tverrfaglig tilnærming skal/kan følgjast opp?
- Har forholdet mellom berekraftmåla vore tema på fagforeiningsmøte (og for tillitsvalde: på tillitsvaldeseminar eller på annan måte vore oppe som tema innan tillitsvaldearbeidet)? (Heilskapen i SDG-arbeidet/samspelet mellom måla?)
- Har du vore involvert i arbeidet med berekraft ut over skuleverket/arbeidsplassen; t.d. innan kommunen/byen, eller enkeltinitiativ satt i gang av andre?
- I tråd med berekraftmåla legg og læreplanane vekt på (ny) kunnskap om forholdet natur/samfunn. I kva grad meiner du dette skal gjennomsyre arbeidet med læreplanen? Korleis meiner du utdanninga av lærarane skal ta omsyn til dette? [Spørsmåla tilpassas utdanningsnivå og type arbeidsplass, jamfør barnehageutfordringane ...]
- Skaper debatten om nytt forhold natur/samfunn også diskusjonar om motsetningar mellom dei 17 berekraftmåla (t.d. om økonomisk vekst, ansvarleg konsum, anna)?

- Det blir snakka om at elevane må lære å sjå dei økonomiske konsekvensane av vala dei gjer (og utvikle medvit om gjenbruk, reparasjon, sirkulær økonomi). [Ikke relevant for tilsette i barnehagar.] Er dette noe du og framhevar i arbeidet ditt (som tillitsvald – i diskusjonen med andre tillitsvalde, overfor arbeidsgjevar, i forhandlingssituasjonar)?
- Samla; trur du den nye læreplanen, som tar opp bærekraftproblematikken i si fulle breidde, vil bli lagt vekt på – av arbeidsgjevar, den enkelte lærar gitt ressursar, skuleeigar/leiarinteresser, interessene og tida til den enkelte læraren, etc. ?
- Trur du profesjonen som eit heile har kompetanse nok til å gjennomføre intensjonen i læreplanen? Kva rolle meiner du profesjonen skal spele i arbeidet med berekraftmåla?
- Kva endringar syns du bør kome innan utdanninga – om nokon? Kva ny forskning på berekraft syns du vil vere særleg relevant for lærarprofesjonen?
- Korleis vil du mobilisere profesjonen for å sikre eit berekraftig samfunn? Gjennom tariff-forhandlingane, sterkare kunnskapsoppbygging, meir tid til tverrfaglig samarbeid, andre måter å bruke skulen som arena for synleggjering av aktivitetar, opplysning og informasjon, foreldrekontakt ...?
- Det internasjonale og globale – solidaritet?

Spørsmål til tillitsvalde og medlemmar i Forskarforbundet

Kort intro: I dette prosjektet treng vi å få eit første inntrykk av i kva grad berekraftmåla/FNs berekraftagenda har engasjert og engasjerer tillitsvalde på arbeidsplassar rundt om i landet. Vi legg opp til ein samtale på 30-45 minutt. Spørsmåla er meint som «hugseliste» over tema.

- Bakgrunn til den som blir intervjuet.
- Kunnskap om, personleg engasjement, forståing av berekraft og berekraftig utvikling (sustainable development).
- Relevant arbeid med berekraftmåla på arbeidsplassen (anten desse er relatert til FN-agendaen eller meir indirekte relevant for denne).
- Kva skjer på din arbeidsplass som du veit om som er relevant for berekraftmåla? (Kva gjer leiinga på arbeidsplassen?)
- Er fagforeininga involvert? Har du lyst til å bli meir involvert?
- Kva tenker du kan vere prioriterte oppgåver framover, for fagorganisasjonen, for arbeidsplassen?
- Kan du tenke deg at «berekraft» bør bli del av lønns-/arbeidstids-/arbeidsmiljøforhandlingane? Korleis kan dette inngå i forhandlingar/det ordinære partssamarbeidet?
- Kan du tenke deg at deler av lønna, med bidrag frå arbeidsgjevarane, kan inngå i eit «solidaritetsfond», grønt omstillingsfond, eller liknande (jamfør debatten om ansvarleg produksjon og konsum), kanskje særleg retta mot solidaritetsarbeid i sør?
- FNs agenda og dei 17 måla hevdar at vi treng ei utvikling som set sosiale og miljø/naturkrav til måten økonomien er organisert på. Korleis tenker du slike utviklingsstrategiske mål vil påverke fagforeiningsarbeidet framover?

- (oppfølging til spm. 9) Det er sagt at FNs 17 berekraftmål utgjer ein heilskap. Likevel er det motstridande mål, eller mål som krev avveging mot kvarandre. Korleis tenker du at akademikarane – som profesjon – skal bidra til debatten om FN-agendaen som ein heilskapleg ny modell for vår utvikling? (Forskning, undervising, generell samfunnspåverknad?)
- Korleis tenker du informasjonsarbeidet på din arbeidsplass bør formast for å vere i tråd med FN-agendaen – er det noko fagorganisasjonen kan/ bør blande seg inn i?
- Har du kjennskap til notatet «Kunnskapsgrunnlag til utvikling av Klimastrategi 2020», utarbeid for Forskarforbundet av CEMAsys.com? Viss så, kva nytte har du hatt av denne rapporten?
- Er du samd i påstanden om at Forskarforbundet bør vere leiande i arbeidet med FNs berekraftagenda?
- Unio hevdar i sine strategiske notat at «det må investeres i kunnskap, forskning og kompetanse som er nødvendig for å nå klimamål» og at «utdanningspolitikken må ha et tydelig klima- og bærekraftperspektiv». Viss du er samd i dette, korleis tenker du at fagforeiningane kan påverke denne prosessen (t.d. i lokale forhandlingar/ fordeling av lønnpotten, gjennom parts-samansette organ/komitear, overfor arbeidsgjevar, eller på andre måtar?)
- Forskarprofesjonen er internasjonal – berekraftmåla er globale; korleis tenker du at den akademiske profesjonen best kan bidra til den globale måloppnåinga (formulert som «leave no-one behind») i det daglege arbeidet i Noreg?

Med mål om bærekraft

Denne rapporten tar pulsen på arbeidet med FNs agenda for bærekraftig utvikling i Unios tre største medlemsforbund: Utdanningsforbundet, Norsk Sykepleierforbund og Forskerforbundet. Datagrunnlaget er først og fremst et tyvetalls samtaler med tillitsvalgte og ordinære medlemmer i de tre forbundene, men nyter i tillegg godt av informasjon fra sentralorganisasjonen til Unio og de tre forbundene, samt ulike skriftlig kilder. Blant de spørsmålene rapporten forsøker å besvare er:

Hvor godt kjenner forbundenes medlemmer (tillitsvalgte) til FNs bærekraftsmål?

Forholder de seg til FN-agendaen og bærekraftmålene i sitt virke? I tilfelle, hvordan?

Hvilke tanker gjør de seg om hvordan egne profesjoner og forbund kan styrke bærekraftarbeidet framover?

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2021:31
ID-nr.: 20798